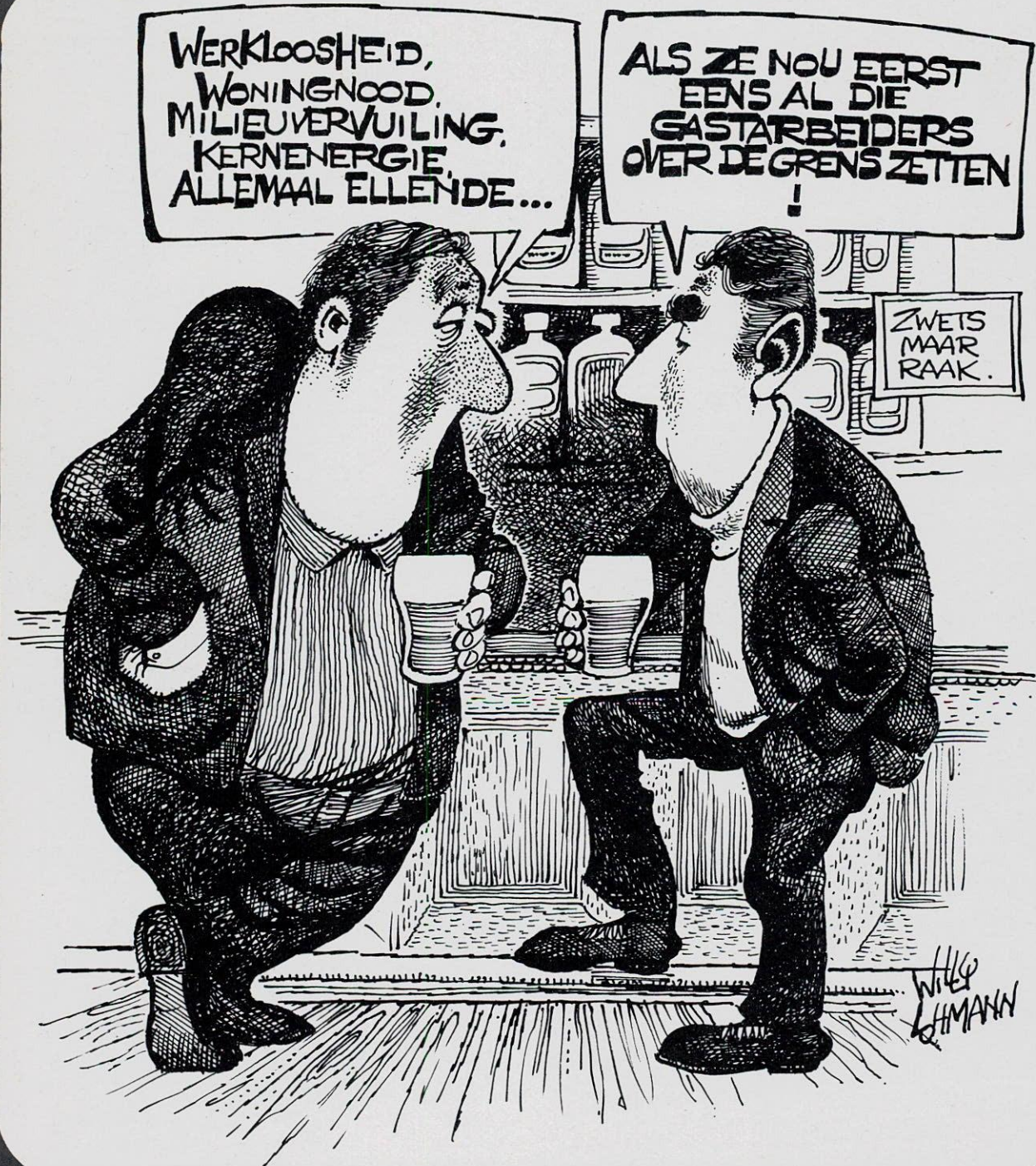

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 10 – oktober 1982
21e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredacteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Bert Brounts,
Adriaan Bijl, Anton Constandse,
Sietse van der Hoek, Ruud Janssen,
Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Leo van Opzeeland, Rien
Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan
Stoof, Frans Wermer, Koos van de
Wetering, Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Het gaat om het persoonlijke	2
Bewapening of ontwikkeling	4
Lezers schrijven	6
Nieuw Guinea	8
HMT in Nunspeet weer open!	10
De smaak van water	11
Gast in EGO: Aktie lekker dier	14
Dexter Gordon	16
Berichten	17
Gerd Arntz	18
Boeken/bladen/brochures	21
EGO-puzzle	23

EGO: beter het bloed onder de nagels vandaan dan dat het elders vloeit

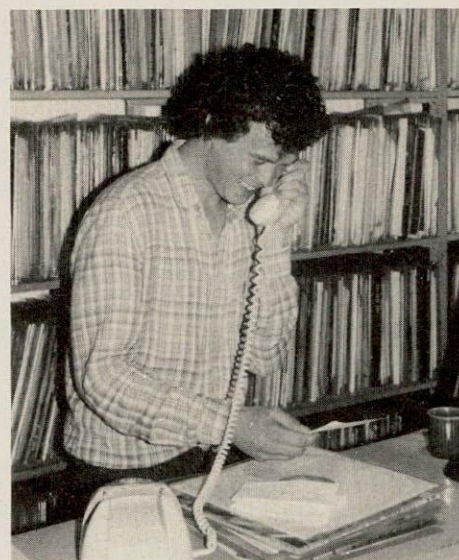
Het gaat om het persoonlijk

Zijn behoefte zelfstandig te kunnen werken, een grote interesse in popmuziek en zijn wens om veel om te gaan met leeftijdsgenoten, bracht de vierentwintigjarige Dick van Dijk er toe om 3 jaar geleden een platenzaak te beginnen in het centrum van Apeldoorn. Zijn visie op popmuziek en muziek liefhebbers werd opgetekend door EGO-redacteur Jacques van den Blink.

Is er de afgelopen drie jaar een verandering gekomen in het koopgedrag van mensen?

Ja, er waren zo'n drie jaar geleden veel mensen die voor ontzettende bedragen singles en l.p.'s kochten. Alles wat maar een beetje interessante naam had, ging mee naar huis. Ongeveer een jaar geleden is daar langzaam verandering in gekomen. De meeste mensen luisteren nu twee, drie keer intens naar een l.p. voordat ze iets kopen en de singles blijven meer liggen. De mensen zijn kritischer geworden ten opzichte van wat hen geboden wordt.

Komt dat nu omdat de jongeren minder geld te verteren hebben of door de grotere verscheidenheid in aanbod in vergelijking met een aanbod van de afgelopen jaren?

Dick van Dijk in ...

...zijn Apeldoornse platenshop

die toen zijn uitgebracht zijn er maar enkele goed. Het enige nieuwe was, dat alles in het Duits werd gezongen. Het wordt denk ik steeds moeilijker vernieuwend te zijn.

Het aanbod wordt steeds verscheidener. Kan ik als klant nog alles bijhouden?

Voor de klant is dat niet meer te doen. Een bepaalde sound, daar gaat de meeste mensen in door. Je hebt mensen die het nog proberen door

van de afgelopen jaren?

Bij de punk kwam alles weer goed los. In het begin had dat een klein groepje aanhangers. Sex pistols, Undertones en Stranglers waren voor hen de groepen. Dat breidde zich uit vooral toen Joy Division, U-2, Echo and the Bunnymen en Comsat Angels zich in de picture speelden. De belangstelling voor deze stroming wordt steeds groter, terwijl deze stroming eigenlijk is afgelopen. Zo werkt dat altijd. De punk werd in het begin door enkelen gekocht. Nu hebben velen wel een l.p. van de Stranglers in huis.

Wat zijn volgens jou de oorzaken van het dood-tij waar de pop op dit moment weer in verkeert?

Er zijn weinig vernieuwende dingen. We hebben de punk, de New Wave en bijvoorbeeld de Ska-opleving gehad. Het laatste jaar hebben ze de Duitse stroming proberen te pushen (Neue Welle), maar dat is sterk overgewaardeerd. Van de honderd plate

...zijn Apeldoornse platenshop

die toen zijn uitgebracht zijn er maar enkele goed. Het enige nieuwe was, dat alles in het Duits werd gezongen. Het wordt denk ik steeds moeilijker vernieuwend te zijn.

Het aanbod wordt steeds verscheidener. Kan ik als klant nog alles bijhouden?

Voor de klant is dat niet meer te doen. Een bepaalde sound, daar gaat de meeste mensen in door. Je hebt mensen die het nog proberen door

t om het eigentijdse

klant is kritischer geworden...

ie à vier verschillende muziekblan te kopen en te lezen en daarna mij een halve dag komen luiste-

1. it is dan ook de enige mogelijk-

is een sterk aksent komen te liggen de technische kwaliteit van l.p.'s. t zich deze ontwikkeling door?

oepen als Genesis en Yes zitten in t genre, wat lang heeft stand ge- uden. Deze groepen houden het t meer vol. Ze hebben alles al ge- an. Vernieuwen kan niet meer in n muzieksoort. Mensen knappen ar op den duur toch op af. Muziek t emoties of ruigheid hebben om n te blijven spreken. Geen glad probeerde soundjes. Ze kennen hzelf daar niet meer in terug. Op- llend dat de hard-rock weer zo'n erke opleving heeft. Het heeft een ote aanhang. Je kent ze wel: de ensen in leren jackjes, spijkerbroe- n en t-shirts met Iron Maiden er . Dat is het leuke nu. Je ziet pun- rs die uitgekeken zijn op punkmu- k overschakelen op hard-rock en rd-rockers zie je overschakelen op nk. Dat overlapt elkaar een beetje. nk is hard en schreeuwerig en rd-rock is op zichzelf al een cliché.) snel mogelijk spelen en zoveel gelijk lawaai de zaal in. Het zit ebei op een dood spoor. Punk had dood al in zich toen het startte. ide stromingen zijn destructief.

je ziet de toekomst er in muzikaal zicht uit, denk je?

zie niet een nieuwe stroming ko- en, maar er zal veel aandacht ko- en voor artiesten die op een eigen

persoonlijke manier muziek maken. Zoals Joan Armatrading, Bowie en Joe Jackson. Het zullen voornamelijk de solo-artiesten zijn. Groepen hebben zichzelf behoorlijk uitgemolken. Het is te collectief. Alleen een geluid.

Welke l.p.'s blijven door de jaren heen goed verkocht?

Toch Genesis en Yes, Joan Armatrading, Fleetwood Mac, Bob Dylan een beetje, Bruce Springsteen, Pink Floyd, Beatles, Stones en het hardere werk zoals Deep Purple. En natuurlijk Neil Young en Frank Zappa.

Vaak zijn het titels en niet het hele repertoire. Dat is aan weinig verandering onderhevig. Toen is de basis gelegd voor alles wat ze nu ook aan het doen zijn. Van het nieuwere werk verkoopt Fisher-Z en The Cure nog steeds goed. Het gaat om het persoonlijke, niet om het eigentijdse, dat blijft altijd weer.

Wat betekent muziek voor mensen?

Grof verdeeld heb je mensen, die sterk gericht zijn op technische kwaliteiten. Verschrikkelijk veel mensen kopen om die reden Alan Parsans Project of E.L.O. Dat kan in elke situatie gedraaid worden. En er is een grote groep mensen die op persoonlijkheden letten, die gevoel over kunnen brengen. Van het agressieve tot het trieste. Muziek zorgt voor herkenbaarheid. Als je met iemand praat die naar je luistert en die je begrijpt, dan ben je al iets verder. Zo kan muziek ook werken.

De markt wordt overspoeld met nieuwe l.p.'s

Komen er veel werkloze jongeren overdag bij jou in de zaak?

Ontzettend veel. Ze lopen de hele dag met hun ziel onder de arm. Dat is wel erg. Als ik zie welke kansen zij hebben, dan mag ik mijn handen dicht knijpen. Mijn zaak was vooral in het begin een sociaal ontmoetingscentrum. Zij hebben veel moeite hun tijd door te brengen. Maar er zijn ook mensen die zich bijvoorbeeld fanatiek storten in het maken van muziek. Zij hebben de tijd en gebruiken die. Dat is erg positief. Dat is natuurlijk de andere kant van de werkloosheid. Het klimaat biedt ze de kans en ze grijpen deze kans met beide handen, maar de onvrede overheerst toch bij de meesten. Dat blijkt wel uit de grote belangstelling voor groepen als Joy Division die muziek maakt waarin somberheid op de voorgrond staat.

Jacques van den Blink

Bewapening of ontwikkeling?

Per jaar geeft de wereld 6 procent van de beschikbare middelen aan bewapening uit. Dat is de laatste dertig jaar niet anders geweest en zo zal het nog wel even blijven ook. Tot deze conclusie komt een internationale groep van deskundigen die – in opdracht van de Verenigde Naties – het verband tussen de bewapeningswedloop en de economische en sociale ontwikkeling heeft onderzocht.

Volgens de deskundigen bestaan er weliswaar niet meer dan vijf erkende atoommachten in de wereld, maar de wedloop in het verkrijgen van zoveel mogelijk conventionele („gewone”) gewapens is een zaak geworden waaraan praktisch geen enkel land zich meer onttrekt. Een dergelijke situatie trekt een zware wissel op de – vooral in ontwikkelingslanden – schaarse middelen.

Toch zijn het vooral die ontwikkelingslanden die zich intensief met de aankoop van wapens bezighouden.

De deskundigen hebben becijferd dat het gemiddeld hoofdelijk inkomen in de ontwikkelingslanden slechts een twaalfde van dat in de rijke landen van het westen bedraagt. Maar de Derde Wereld als totaliteit nam in de jaren zeventig driekwart van alle wapen-importen voor haar rekening. Nog een ander gegeven: ontwikkelingslanden waren niet alleen betrokken bij bijna iedere oorlog die sinds 1945 werd uitgevochten, maar samen hebben ze vanaf dat jaar ook nog eens zo'n 50 miljard gulden per jaar aan bewapening uitgegeven. Een bedrag dat ten koste ging van zaken als gezondheidszorg, onderwijs of de ontwikkeling van de landbouw.

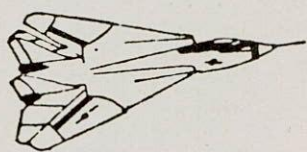
Eerste VN-onderzoek

Het onderzoek van de internationale groep van deskundigen was het eerste dat door de Verenigde Naties werd ingesteld naar de vraag hoe er door ontwapening middelen kunnen

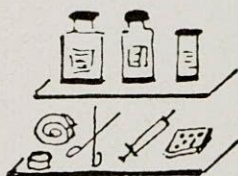
worden vrijgemaakt voor een evenwichtiger sociale en economische ontwikkeling in de wereld. De groep had het daarbij niet altijd eenvoudig, omdat veiligheidswetten en -voorschriften de toegang tot militaire gegevens in tal van landen blokkeren. Niettemin is een poging gedaan de omvang van het verlies aan arbeid, grondstoffen en wetenschappelijk onderzoek dat met de wapenproductie gepaard gaat, zo nauwkeurig mogelijk aan te geven. Op grond van de dus niet volledige gegevens kan geconcludeerd worden dat:

- ongeveer 50 miljoen (sommigen noemen zelfs 100 miljoen) mensen direct of indirect bij het verschaffen van militaire goederen en diensten betrokken zijn, met inbegrip van 20 procent van de ingenieurs en de wetenschappers in de wereld;
- meer dan 500.000 hooggeschoolde werknemers zijn betrokken bij het militaire onderzoek en de ontwikkeling van de bewapeningsprogramma's die samen zo'n 90 miljard gulden per jaar vergen;
- bijna 6 procent van de jaarlijkse aardolieproductie in de wereld voor militaire doeleinden wordt verstoekt en elk jaar meer aluminium, koper, nikkel en platina in wapensystemen wordt verwerkt dan voor alle mogelijke andere doeleinden door de landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika wordt gebruikt.

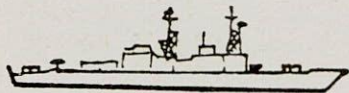
Zo komen er nog veel meer gegevens uit het onderzoek van de VN naar voren. De militaire uitgaven in 1980 kostten iedere man of vrouw of elk kind op aarde zo'n 275 gulden en als de bewapeningswedloop zich in hetzelfde tempo blijft voltrekken, zal dat bedrag nog voor het eind van de eeuw verdubbeld zijn. Er wordt meer geld uitgegeven aan tanks, vliegtuigen, raketten en artillerie dan voor de gezondheidszorg of het onderwijs in ontwikkelingslanden. Er dragen over de gehele wereld meer mensen een militair uniform dan er leerkrachten zijn en er wordt meer kapitaal gestoken in onderzoek en ontwikkeling ten behoeve van militaire doeleinden dan in het onderzoek naar nieuwe energiebronnen, gezondheidszorg, milieubeheersing en landbouw samen. En – om maar eens een eind aan deze vergelijkingsoposomming te maken – zo vonden de onderzoekers ook uit dat de Wereldgezondheidsorganisatie in tien jaar tijd minder geld besteedde aan het uitroeien van de pokken (kosten: 250 miljoen gulden) dan één enkele wa-

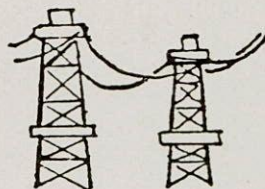
1 straaljager
(20 miljoen dollar)

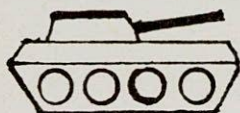
40.000 plattelands-
apotheken

1 onderzeebootjager
(150 miljoen dollar)

Elektrische voorziening voor
13 steden en 19 plattelands-
zones met een bevolking van
ongeveer 9 miljoen mensen

1 tank
(1.000.000 dollar)

De uitrusting voor 520 basis-
school-klaslokalen
(30 leerlingen per klas)

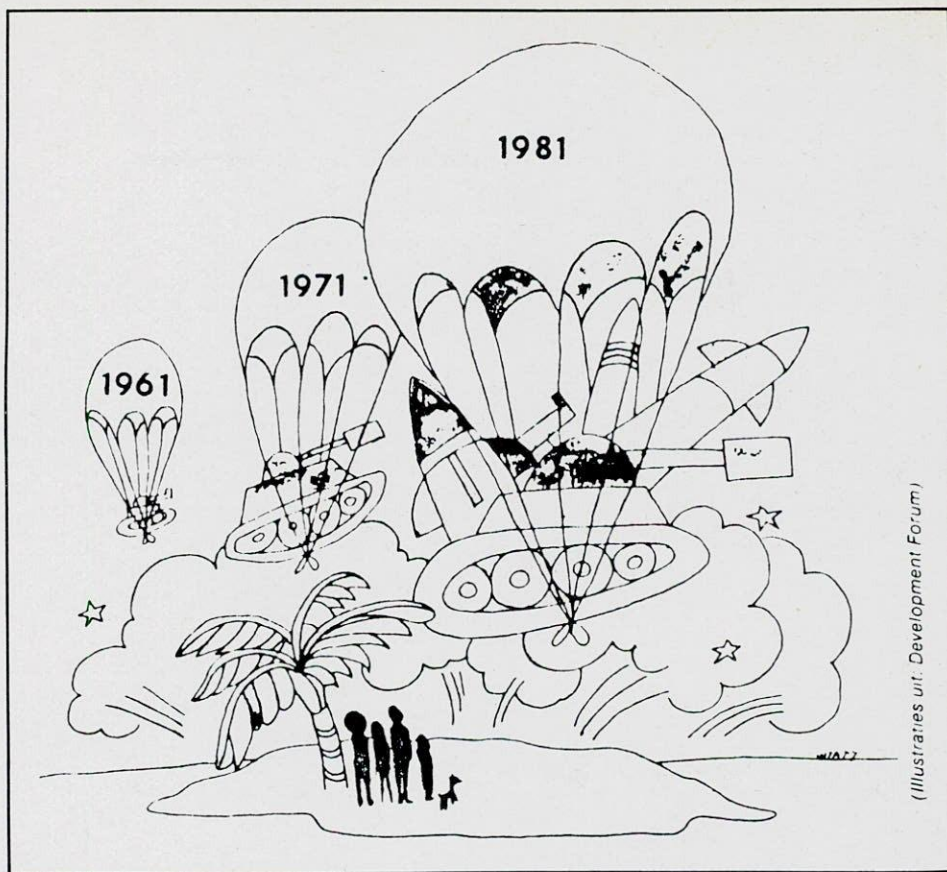
enfabrikant uitgaaf aan het moderniseren van een al bestaande kleine raketdoelraket.

Geleidelijk aan

De deskundigengroep neemt niet aan dat het geld dat nu nog met de militaire productie is gemoeid van de ene dag op de andere aan meer sociale doeleinden zal worden besteed. Zo liggen de papieren in de wereld van vandaag niet. Wel heeft de groep een kleine hoop dat er iets terecht komt van een gedeeltelijke ontwapening die in de jaren tachtig in de orde van 25 procent zou kunnen liggen, net daarna nog eens 15 procent in de jaren negentig.

Vanneer dat inderdaad zou gebeuren, kunnen de ontwikkelingslanden rekenen op een stijging van hun bruto nationale produkt met tenminste 0,7 procent en een groei van de landbouwproduktie met 4,6 procent. Misschien nog belangrijker is in dit verband de verwachting dat de hoofdeijklijke consumptie in de landen met een gemiddeld inkomen in Latijns-Amerika met 21,3 procent zou kunnen toenemen, met 47,6 procent in de lage inkomenslanden in Azië en met niet minder dan 166,7 procent in de armste droogtelanden van Afrika.

In het licht van het voorafgaande ontzenuwt de groep van deskundigen het argument dat je niet zonder zware gevolgen voor de wereld-economie een wapenindustrie met een omzet van zo'n 1250 miljard gul-

den per jaar kunt ontmantelen. Een dergelijke omschakeling zal, zoals eerder is gesteld, nooit van de ene dag op de andere (kunnen) plaatsvinden. Het proces zal zich geleidelijk aan moeten voltrekken en dat het kan hebben de naoorlogse gebeurtenissen in landen als de Verenigde Staten en Engeland aangetoond.

In de Verenigde Staten bijvoorbeeld demobiliseerden tussen 1945 en 1948 tien miljoen mensen uit de gewapende troepen en de defensiebegroting verminderde er met bijna 100 miljard gulden. Tegelijkertijd daalde de werkgelegenheid in militaire en aanverwante industrieën van meer dan 12 miljoen arbeidsplaatsen in 1945 tot minder dan één miljoen in 1946. In Engeland werden 7 miljoen mensen gedemobiliseerd binnen een periode van 16 maanden. Het grootste deel van die mensen vond elders werk, getuige het feit dat in de jaren vlak na de oorlog in geen van de beide landen de werkloosheid de 4 procent overschreed.

Omschakeling mogelijk

„Als”, zo stellen de deskundigen, „het mogelijk was om in Engeland de menselijke en materiële hulpbronnen in te zetten voor de wederopbouw van dat land, dan moet het ook mogelijk zijn op dit moment te gaan werken aan de reconstructie van het economische en sociale leven in de gehele wereld.” Volgens het VN-onderzoek kunnen arbeidskrachten in de militaire sector van alle landen hun vakkennis gemakkelijk gaan wijden aan zaken als ontwikkeling, de produktie en installatie van zonne-energie-installaties, het milieu, de

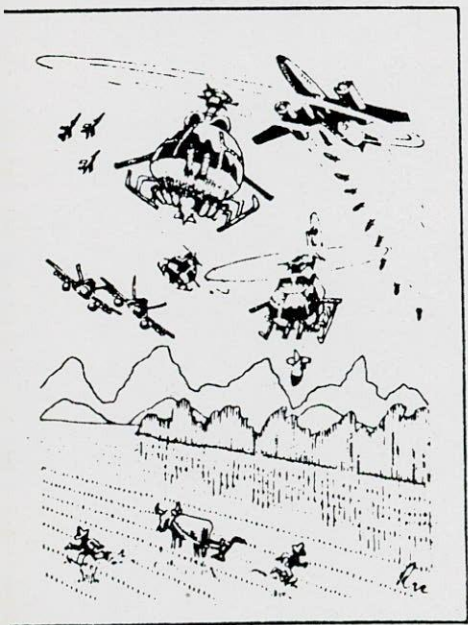
woningbouw en de stadsvernieuwing en het openbaar vervoer. Het zijn alle zaken die zowel in rijke als in arme landen serieuze aandacht verdienen.

„Ontwapening en Ontwikkeling” heet het rapport dat de groep van deskundigen aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft uitgebracht. Aan het eind van dat rapport wordt nog eens duidelijk gesteld dat de wereld voor twee keuzen staat: of zij gaat door zich in het huidige tempo te bewapenen, of er gaat van nu af aan met kracht gewerkt worden aan een betere internationale economische en politieke orde. Allebei gaat niet.

(Dit artikel verscheen eerder dit jaar in het blad Internationale Samenwerking van de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking.)

Per jaar geeft de wereld 6 procent van de beschikbare middelen aan bewapening uit.

generaals staan er te ver af

lezers schrijven

Juni '82. De langste dagen van het jaar zijn deze. Het is aangenaam koel in de bossen van het Münsterland. Bomen laten triest hun takken hangen. Melancholie. De vrachtauto's banen zich door de overgroeide weg. Soms hoor ik het hout van bomen pijnlijk knarsen onder zoveel geweld. Veelal wordt het geluid echter overstemd door de zware motoren van de vrachtwagens. Ik voel de 4-tonner onder mij schokken en laat mij in alle richtingen door elkaar schudden. De takken die zich moeilijk laten buigen krassen langs het vrachtwagenzeil en veren daarna terug in hun harmonie. Op het loof zijn schaduw en zonplekken te zien. Het geeft een sfeer van uitbundigheid. Het bos is diepgroen van de lente. Maar ik ruik slechts de geur van diesel. Het lijkt me allemaal zo nutteloos. De stroom vrachtwagens die hun uit-

laatgassen het bos in pompen en de begroeiing platrijden. En waarom? Twee weken oorlogje spelen. Is dit de oefening Duitsland? Dé oefening Duitsland van de grote verhalen? Die moet je meegemaakt hebben, anders hoor je er niet bij...! Mijn realiteit is hard. Ik heb nog niets meegemaakt waar ik warm voor loop. Met kanonnen, uit koud staal opgetrokken. Een gasmasker op de heup, een irritante helm op het hoofd en mensen die doen alsof hun leven van deze twee weken afhangt. Urenlang op het kanon rouleren, bijna gek worden van de opgelegde onvrijheden. Ik ervaar deze oefening alleen maar als lang.

Opzettelijk laat ik mijn horloge af, om niet telkens tegen de enorme muur van tijd en aftellen op te hoeven kijken. Nog 10 dagen, nog 9 da-

In het vorige nummer van EGO (aug./sept. nr. blz. 8/9) plaatsten we een vraaggesprek met een drietal TS-ers over hun ervaringen in militaire dienst. Kort nadien ontvingen we de volgende ontboezeming van een dienstplichtig kanonnier, Wim Hogerdijk van de 25e Afdeling LiLua B-batterij in Ede, die zijn verhaal tevens zelf illustreerde met een tekening. Onze rubriek „Lezers schrijven” is er voor; wie volgt?

gen. Is dit leven, als de dagen je niet snel genoeg voorbijgaan? De eenzaamheid is groot. Alle anderen van mijn lichterling, ze zijn, op enkelen na, afgestompt. Hun normen zijn verlegd door gedachten als: „het leger, je kan er toch niets aan doen”...

Ze zijn wel aardig, daar gaat het niet om. Er is altijd een standaard-vriendschappelijkheid in de trant van; „Sigaret? Hoe heb jij geslapen?” Ze hebben geen kritiek meer, hun hoofden hangen. Het is geaccepteerd. Sommigen van hen hebben een rode streep gekregen en zijn volledig opgenomen in het prestatiegerichte systeem van de legerhiërarchie. Ze lopen zich nu met grote mond uit te sloven, op de hielen gezeten door collega's.

De solidariteit en de warmte van wederzijds begrip van de twee eerste maanden zijn er niet meer. En dat maakt de eenzaamheid nog groter. Met wie kun je praten?

Ik voel een primitieve wijsheid in me als ik de mensen zie die kinderlijk warm lopen voor de kanonnen, terwijl ze misschien 5 jaar ouder zijn dan ik. Ik kan me echt niet zo goed voorstellen dat er mensen zijn die echt van wapens houden, vooral van de hedendaagse wapens. Toch zijn ze er. Ze vinden het leuk met kogels te schieten en met een kanon te draaien en kraaien van plezier. Het mag van papa kapitein. Natuurlijk heeft het wel iets, zo'n kanon. Het is een technisch hoogstandje. Mensen die ervan houden zijn voor mij echte „heden-dagers” en voorstanders van een

technologische en geordende maatschappij.
 Ik vond het vroeger ook leuk om in een draaimolen te zitten. Daar was namelijk iets van durf voor nodig. Je kon je groot voelen tegenover jezelf en anderen. Het gevoel ken ik. Maar je zou denken, je groeit er toch uit? Aan het kanon, de vuurmond 40 L 0, heb ik dus een hardnekkige hekel. Misschien dat ik het als klein kind leuk had gevonden. Het is nu echter koud, van staal en reageert slechts op een menselijke wil die verkild en als staal is. Volgens mijn mensen die overenthousiast zijn voor moordwapens zich niet helemaal bewust van de uitwerking ervan en hebben ze een gebrek aan inlevingsvermogen in de situatie van anderen.
 Als voorbeeld neem ik het kanon waarmee, naar zeggen, geschoten wordt op helikopters en vliegtuigen, maar niet op mensen.
 „Oorlogsheld heeft 27 vijandelijke oestellen neergehaald in zijn carrière als kanonnier”. Ik zie het al staan in de krant. Onderscheidingen en offbetuigingen. Eerlijkheidshalve zou echter ten minste het aantal slachtoffers ook vermeld moeten worden. Maar slechts de materiële schade wordt gemeld, getuige de Falklandoorlog.

Deze oefening is niet vergelijkbaar met wat er op de Falklands gebeurt. Het is in wezen geen rotoefening. We krijgen overdag toch nog enige vrijheid en dat is het grote pluspunt.
 Ook het slaapverblijf is goed. We slapen telkens bij boerderijen waar een goede watervoorziening en toiletten zijn. Het voedsel is ronduit slecht, zowel de kwaliteit als de kwantiteit. Alle bevelen worden gegeven door de overste, een hoge officier die ik de hele oefening niet te zien krijg.
 Deze regeling van bovenaf is onpersoonlijk en geeft een gevoel van onmacht. Wanneer wij protesteren tegen een vervelende order als: om 4 uur 's ochtends opstaan, verschuilt menig luitenant zich achter de kreet: „Ik heb ook mijn orders”. En bij zo'n opmerking sla ik aan het denken. Is dat een eerlijk antwoord?
 Ik denk aan alle zaken waarvoor een soldaat zich moet beijveren: schoenen poetsen, kin glad, gekamd haar, correcte kleding, kast correct. Hij moet dit, omdat hij gecontroleerd wordt door iemand die in rang hoger is dan hijzelf. Blijkt de soldaat de genoemde zaken niet goed te regelen dan is de meerdere bevoegd hem te straffen.
 Je kunt je afvragen waarom de soldaat gecontroleerd moet worden. Het antwoord is met zekerheid te geven. Hij doet het niet uit eigen beweging en moet onder druk gezet worden. Maar dan nog de vraag: waarom moet hij bovengenoemde zaken regelen?
 In de wet (krijgstucht) staat, dat de Nederlandse soldaat zich goed (interpretabel) moet presenteren, in de vorm van een verzorgd uiterlijk en

een gezond voorkomen, of zoiets. Om aan de wet te voldoen, zal de soldaat gedwongen worden er naar legerideaal uit te zien. Hij wordt er dus dagelijks op gecontroleerd door hoger geplaatsten, welke zijn: de sergeants, vaandrags, luitenants, kapiteins, majors, kolonels, generaals, minister van defensie en de koningin.
 Waarom controleert een hogergeplaatste een mindere? Ik bedoel: schept hij er genoeg in om bijvoorbeeld over de ongepoetste schoenen van zijn mindere te ouwehoeren? En is die intimidatie de bevrediging die voor hem dit werk leuk maakt? Hier moet ik naar mijn gevoel op antwoorden: volgens mij is het niet waar. De meerdere controleert de mindere alleen, omdat hij zelf weer verantwoording verschuldigd is aan een meerdere.
 Waarom heeft hij dan gekozen om militair te worden, als hij zijn minderen moet controleren omdat hij verantwoording verschuldigd is aan zijn meerdere? Omdat er naast deze vervelende zaken grote voordelen (voor hem) verbonden zijn aan dit werk. De meest genoemde voordelen zijn: een goed salaris, zekerheid in rijksdienst (en die omvat veel) en andere voordelen die afhangen van zijn persoon.
 De meerdere met controlerende functie heeft de nadelen van zijn beroep tegen de voordelen afgewogen en toch gekozen voor het materiële voordeel en de zekerheid. Daarnaast moet niet vergeten worden, dat hij daarmee de nadelen heeft geaccepteerd. Hij wil minderen controleren en durft verantwoordelijk te zijn.
 Kortom, hij heeft het legersysteem geaccepteerd: de hiërarchie, het opleggen van onvrijheden aan minderen, het prestatiesysteem. Dus als een soldaat zich bij hem beklagt en hij verschuilt zich achter de kreet: „Ik heb ook mijn orders” dan dient hij er aan herinnerd te worden, dat hij deze orders voorstaat...

En dan nog het zogenaamde goede moreel van de Nederlandse soldaat. Wat blijft er nog over van moreel als alles in het leger gebeurt d.m.v. een zekere chantage en intimidatie. Wij worden bijvoorbeeld na de eerste nacht op oefening, gewekt door een wachtmeester. Dat verloopt als volgt:

„Heren, opstaan, opschieten, uit je nest”.
 „Hoe laat is het dan?” vraagt een van ons.

„Het is zes uur, de hoogste tijd”.
 Men begint te vloeken. „Heren schiet op, anders worden jullie morgen een half uur eerder gewekt.” Er wordt gezwegen.

„Als jullie er nu uitkomen, kunnen jullie morgen misschien een half uur langer blijven liggen.”

Er wordt opgestaan. Wat een overtuigende wilskracht en wat een moreel! Deze vervelende manier met bangmakerijen en afpersing is geloof ik helaas, de enige manier waarop het leger kan functioneren. Dit gezien vanuit het doel, een zo snel mogelijke gevechtssinzetbaarheid. Het redelijk gesprek vergt te veel tijd. Het leger verlegt de normen, vernauwt de kritische blik van veel mensen. Er ontstaat een mentaliteit, die voortkomt uit de gedachte: het leger is er, je kan er niets aan doen, het is er, dus het zal wel normaal zijn.

Ik heb ook persoonlijke bezwaren tegen het leger. Ik heb een bepaald beeld van wat vrijheid is, of zou moeten zijn. Ik vind de geestelijke vrijheid erg belangrijk: altijd kunnen zeggen wat je denkt of vindt. Elk milieu waar dit niet mogelijk is vind ik bekrompen. School, werk, familiekring, leger. Het is de wereld van elkaar misgunnen en achter elkaars rug praten. Ik ben daar erg gevoelig voor. Ik probeer dan ook warmte om mij heen te verzamelen. Warmte voel ik van en voor eerlijkheid, spontaneïteit en natuurlijkheid.

Het leger is een instituut waar genoemde waarden misvormd zijn. Ik heb dan ook moeite om te functioneren in het leger. Er wordt van een soldaat verwacht dat hij zakelijk, berekenend en met koel verstand handelt. Ik kan mezelf er niet van weerhouden weg te dromen in eigen gedachten en fantasieën. Het geldt ook voor deze oefening. Ik kan er mijn kop niet bijhouden, het interesseert me zo weinig. De hele eerste week van deze oefening zit ik in de ogen van de anderen al te sukkelen!

Wim Hoogerdijk

EGO spitst je oren

Oorlog om Nieuw-Guinea

Twintig jaar geleden begon voor Nederland de twintigste eeuw

Hoe lang is twintig jaar geleden? 1962. Sjoukje Dijkstra wordt wereldkampioen kunstrijden. Koningin Juliana en Prins Bernhard vierden temidden van de halve gekroonde wereld, onder wie de Sjah van Perzië hun zilveren bruiloft in het Amstel Hotel – zonder dat de geschiedenis één demonstratie vermeldt. „Flinke werkkrachten” kunnen bij de N.V. Hollandsche Draad- en Kabelfabriek aan het werk voor f 91,50 bruto per week. Op Nieuw-Guinea sneuvelen achttien Nederlandse soldaten. 1962, het lijkt wel een eeuwigheid geleden.

Het was het jaar van de Nieuw-Guinea-crisis; en de hoofdpersoon aan Nederlandse zijde was Joseph Luns, in 1962 al tien jaar minister van Buitenlandse Zaken. Slechts met de allergrootste moeite kon de Amerikaanse regering (die van John F. Kennedy en diens broer Robert) Luns ervan weerhouden een echte, grote koloniale oorlog met Indonesië te beginnen om het bezit van het laatste bastion van het voormalige Nederlands Oost-Indië: Papoealand. Officieel ging het in de crisis om Nieuw-Guinea – die Nederland be-

halve met het Indonesië van Soekarno ook in conflict bracht met zijn grote bondgenoot, de Verenigde Staten van Amerika – om het zelfbeschikkingsrecht van de Papoea's. In werkelijkheid ging het veel meer om het hardhandig afscheid moeten nemen van de status van grote mogendheid.

In 1949 had Nederland – ook al onder druk van Amerika – Indonesië onafhankelijkheid moeten verlenen. „Indië verloren? – Alles verloren!”, hadden de koloniale dromers altijd geroepen. En was daarom het dunbevolkte, het op één na grootste eiland ter wereld, waarvan de bewoners voor een groot deel nog in het stenen tijdperk leefden, Nieuw-Guinea, buiten de soevereiniteitsoverdracht gehouden?

Men zou het denken, als je nu de correspondentie naleest die in 1950 gevoerd werd tussen Joseph Luns, de latere Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, en professor Romme, fractieleider van de KVP in de Tweede Kamer. „Afstaan van Nieuw-Guinea garandeert wel het volkomen verdwijnen van iedere Nederlandse invloed, terwijl op den duur het blijven in de Pacific niet alleen politiek maar ook economisch

slechts voordelen biedt”, schrijft Luns aan Romme. En over het gedwongen loslaten van Indonesië als kolonie (na de Tweede Wereldoorlog en na de politionele acties van Nederland tegen de voor vrijheid en onafhankelijkheid vechtende „opstandelingen” van Soekarno) meent Luns: „Met Japan en Duitsland zijn wij hierdoor de grootste verliezer van de laatste oorlog geworden en het is mij persoonlijk een raadsel dat er bij ons volk zo weinig rancune bestaat tegen onze zogenaamde geallieerden die ons zo bijzonder slecht behandelden”.

De Engelsen en vooral de Amerikanen konden dan wel aardig werk verricht hebben bij het overwinnen van Hitlers Dritte Reich, vond Luns, maar ze hadden Nederland een rare streek geleverd door Nederland niet te steunen in zijn koloniale oorlogen in de gordel van smaragd.

Toen kwam dan in 1962 de Nieuw-Guinea-crisis. Marineschepen voeren uit; troepenschepen brachten militairen naar Nieuw-Guinea; de burgerbevolking, althans de blank-Nederlandse werd geëvacueerd. Achttien Nederlandse soldaten sneuvelen er bij de schermutselingen. In een reconstructie (in de zaterdagse bijlage

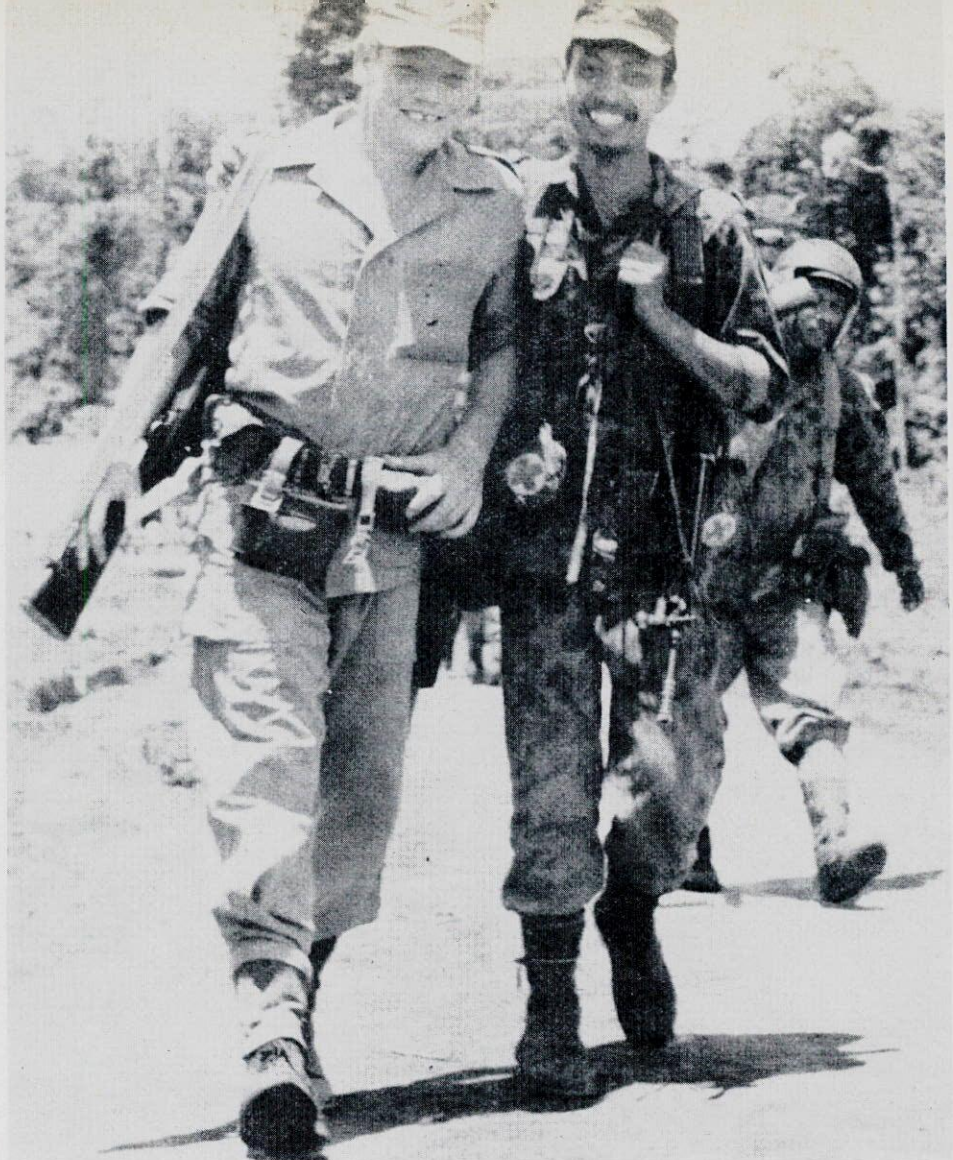
Een Indonesische parachutist – geblinddoekt met zijn eigen helmdeuk – wordt afgevoerd naar het vliegveld van Merauke.

Het Vervolg van de Volkskrant van 10 juli jongstleden) van de kabinetvergaderingen heeft Han Hansen beschreven hoeveel moeite het de dames en heren ministers onder leiding van premier Jan de Quay heeft gekost de verkelijkheid onder ogen te zien. Immers, had Luns niet de toezegging van de vorige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken dat de grote bondgenoot Nederland militair zou bijstaan in een gewapend conflict met Indonesië! Zei Luns tenminste. Nee, een dergelijke toezegging had Luns niet, althans niet op papier; en wat die Amerikaanse minister Dulles misschien wel eens gemompeld mocht hebben, daar had de Kennedy-regering in elk geval geen boodschap aan. Op het nippertje en dankzij de Verenigde Staten van Amerika werd het geen echte, en bij voorbaat verloren koloniale oorlog om Nieuw-Guinea.

Op 15 augustus 1962 vindt in New York de ondertekening plaats van het Indonesisch-Nederlands akkoord. Op de avond van die dag legt minister-president De Quay voor de Nederlandse televisie een verklaring af die hij besluit met de woorden: „Ik wil u, Papoea's in Nieuw-Guinea, met alle overtuiging die in mij is toeroepen: Ziet de toekomst tegemoet in het volle vertrouwen in de rechtvaardigheid van uw zaak. De gedachten en de beste wensen van het Nederlandse volk zullen u hierbij vergezellen. Moge God u bewaren”. Hoe het de Papoea's verder vergaan is, is een ander verhaal.)

De Utrechtse historicus dr. H. W. von der Dunk noemt in de eerdergenoemde Volkskrant-bijlage de Nieuw-Guineakwestie „een aperte demonstratie van het onverstand en de kortzichtigheid bij een groot deel van de politieke elites. Erger nog: van zelfverlakkij. (...) Want de diepste motivatie van het Nieuw-Guinea-beleid was dat men zo nog de laatste glimp van het oude zelfbeeld overeind kon houden: dat van een beschaafde alom gewaardeerde mogendheid, wier aanwezigheid in de Pacific door eeuwenlang bestuur en eeuwenlang bezit diep gerechtvaardigd was”.

De Nieuw-Guinea-kater is van belang, zegt Von der Dunk, ter verkla-

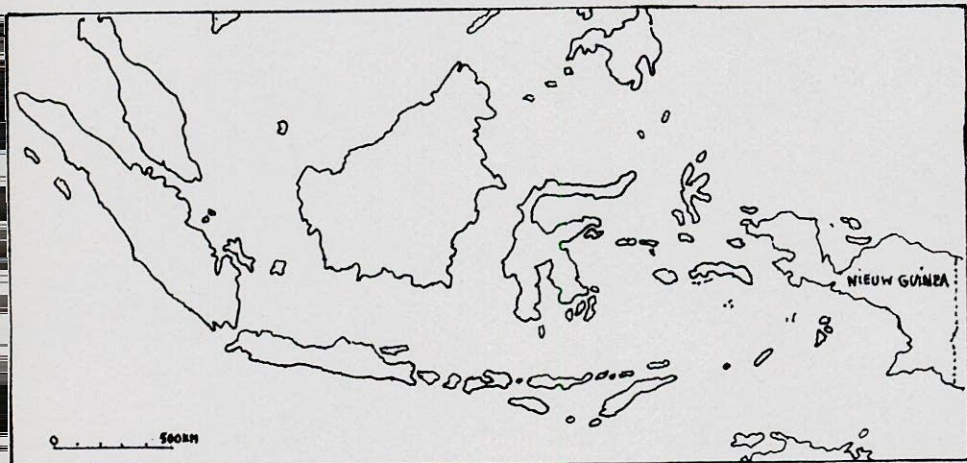
Op 18 augustus 1962 was het allemaal voorbij en maakte een „staakt-het-vuren” een einde aan de strijd op het Papoea-eiland. De Indonesische parachutisten kwamen tevoorschijn uit het bos en het duurde niet lang of Nederlanders en Indonesiërs kwamen tot de ontdekking dat de „vijand” uit gewone, aardige jongens bestond. Deze foto werd vlak na het „staakt-het-vuren” gemaakt in de buurt van Klamono.

ring van de maatschappelijke en politieke kentering van de latere jaren zestig. „De Nieuw-Guinea-crisis heeft geleid tot een geleidelijke aantasting van het gezag. (...) Er was het sombere gevoel dat het beleid had gefaald en dat het publiek jarenlang voor den domme was gehouden. En die kritiek strekte zich gaandeweg ook uit tot de diverse partij-elites. (...) Dat moest veel jongeren doen twifelen. Vietnam toonde in de volgende jaren aan, waar die elites in

verdwaasde eigengerechtigheid op af hadden gekoerst als de Kennedy-administratie plus het wereldforum in de Nieuw-Guinea-kwestie niet het licht op rood hadden gezet.”

1962, de Nieuw-Guinea-crisis betekende voor Nederland het begin van een nieuwe tijd: het begin van de twintigste eeuw. De Amsterdamse politie maakt dat jaar in een rapport melding van een optreden van een zekere Robert Jasper Grootveld, de anti-rook-magiër. Provo en de „roaring sixties” zouden straks beginnen. Ook al weer bijna twintig jaar geleden.

Sietse van der Hoek

vrede: krijtperk

HMT Nunspeet weer open!

Op 23 augustus j.l. werd na een lange periode van sluiting het Humanistisch Militaire Tehuis „De Leemberg” in Nunspeet heropend. Dit HMT is één van de vier humanistische huizen die er zijn (zie ook EGO van aug/sept. blz. 16). Het is zeer fraai gelegen in de bossen bij Nunspeet, niet ver van de Generaal Winkelmankazerne.

De nieuwe beheerders zijn Duco en Michelle Banning. Samen met Janny, José, Willie en Martine zijn ze enthousiast begonnen met een hernieuwd HMT. Veel is er al gebeurd om van „De Leemberg” weer een gezellig tehuis te maken en veel plannen zijn er nog voor de naaste toekomst. Raadsman Joost de Vries had een gesprek met Duco Banning, een van de beheerders.

Duco: Het is niet de eerste keer dat we hier zitten. Van half '74 tot half '75 hebben we al leiding gegeven aan dit tehuis.

De afgelopen jaren zijn we beheerders geweest van het HMT in Seedorf (W. Dsl.). Sinds maart zitten we weer hier. De eerste maanden hebben we gebruikt om de boel wat op te knappen.

Waarom zijn jullie weer naar Nederland gekomen?

We kenden dit tehuis. Het leek ons leuk om weer eens een nieuwe start te maken. Verder ook voor de kinderen. We wilden de Hollandse lucht wel weer eens proeven.

Wat is nu eigenlijk de filosofie achter jullie werk?

Heel eenvoudig gezegd is de basis van ons werk, dat als de mensen weer weggaan het gevoel hebben, dat ze eruit geweest zijn en er weer een tijdje tegen kunnen. De echte tehuis-

gedachte dus. Die sfeer is nu al weer merkbaar en dat vind ik super.

Is ook nog ergens aan te merken dat het een humanistisch tehuis is?

Ja, o.a. in het feit dat we vrijwel geen regeltjes hebben, waar de mensen zich aan moeten houden. Je kunt hier in principe doen en laten waar je zin in hebt. Maar ik weet niet zoveel van de andere tehuizen. Belangrijk voor ons is ook, dat we niet op winst gericht zijn. We moeten proberen drijvende te blijven. Verder proberen we het alcoholgebruik wat te limiteren; we hebben de barkrukken weggehaald. We willen hier niet dat „rondjeseffect”. Een bar hoort niet in een tehuis. Bars zijn er genoeg bij de onderdelen.

Wat is hier zoal te doen voor bezoekers?

Twee avonden in de week draaien we een gratis speelfilm. Verder is er op één of twee andere avonden nog een

thema-gerichte film, zoals bv. een film over de kernwapens. Na zo'n film kan dan met de tehuisleider of de humanistisch raadsman verder gepraat worden, als men dat wil. We staan ook open voor de initiatieven van de jongens. Maar het lijkt me dat de meesten toch komen voor de gezelligheid en de sfeer. Ik ben blij dat ik hier meer ruimte heb om daaraan deel te nemen. In Duitsland was ik veel meer manager. Ik had meer zakelijke besognes.

Je vroeg wat er zoal te doen was?

Nou naast wat ik al noemde, hebben we een open haard, piano, tafeltennis, biljarts, twee speelautomaten, een groot schaakspel e.d. Ook kan er pottengebakt worden, schilderen en het ontwikkelen en afdrucken van foto's in een doka behoren tot de mogelijkheden.

Heb je nog wensen?

Ja, ik hoop dat we wat meer financiële ruimte krijgen voor het verder opknappen van het gebouw. De middelen zijn nu erg beperkt.

En wat het werk betreft willen we overdag graag trefpunt zijn voor de oefenende troepen.

Tenslotte wil ik iedereen erop wijzen dat onze HMT-burger hoog scoort.

Wie daarmee nog geen kennis heeft kunnen maken, moet toch maar eens snel langskomen.

Joost de Vries

Groot Schaakspel

Open haard

T.V. kijken

Piano

Tafeltennis

Biljarten

Tot rust komen

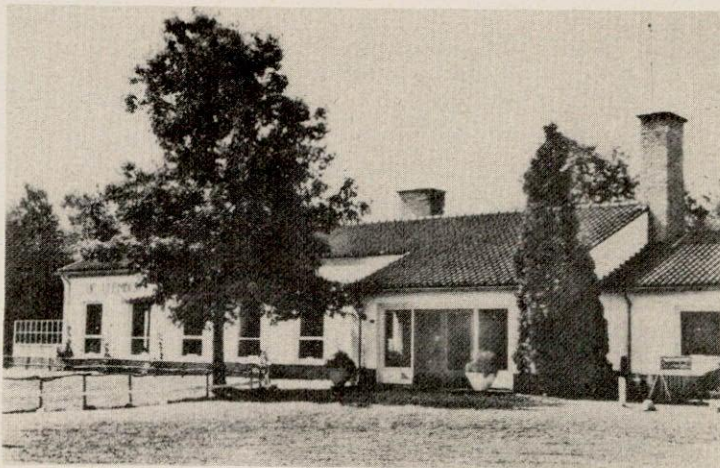
Pottebakken
Draaischijf

Studie - vergaderzaal

Beetje efen

Gezelligheid

Jezelf zijn

TOT ZIENS !

± 10 min. lopen vanaf de kazerne
± 5 min. fietsen
± 2 min. met de auto
(veel parkeergelegenheid)

Gemakkelijk telefoneren

De smaak van water

Tijdens de Utrechtse filmdagen en het filmfestival van Venetië was er veel aandacht voor de eerste lange speelfilm van de talentvolle filmer Orlow Seunke. In Venetië kreeg zijn „De smaak van water” zelfs als eerste Nederlandse film De Gouden Leeuw voor het beste filmdebuut. U kent Seunke vast al van zijn televisiefilmpjes bij de VPRO, waarin hij als de stoetel Pim zelf de hoofdrol vervulde. Vanaf 1974 is Seunke al zeer actief in het filmbedrijf. Kortgeleden kwam zijn korte film „Prettig weekend meneer Meyer” in herhaling op de televisie en ook op dat medium was onlangs zijn film te zien over zijn eigen oma en haar nieuwe vriend.

„De smaak van water” is het verhaal van een starre ambtenaar op een niet nader aangeduid bureau voor maatschappelijk werk. Het verhaal lijkt gesitueerd in de jaren vijftig, maar vast staat die tijdsbepaling niet. Het is voor het verhaal ook niet relevant, evenmin als de juiste omschrijving van de instantie waarvoor de man werkt.

Ene Hes, een bullebak die zijn patiënten en cliënten als nummers ziet en zich wel wacht voor persoonlijke betrokkenheid, vult de eerste beelden van de film met zijn bonkige aanwezigheid. Zijn stagiair, die wel betrokken is bij alle schrijnende gevallen die de dienst te behandelen krijgt, kan het met zijn superieur niet zo best vinden: voortdurend hebben beide mannen, de oudere en de jonge, woorden met elkaar. Maar als er bij het bureau melding wordt gemaakt van het sterven van twee oudere mensen, waar Hes al ja-

ren mee werkte, komt hij in een hevige crisis terecht: hij weet dat er een dochter moet zijn en beseft, dat dit gehandicapte kind aan de wolven zal zijn overgeleverd, als niet iemand zich persoonlijk voor haar inzet. Hij bezoekt het huis waar het kind, een complete wilde, zich in een kast heeft verschanst en besluit zich persoonlijk met haar lot te gaan bezighouden, een taak die zoveel van hem vergt, dat hij zijn vrouw en zijn werk volkomen verwaarloost. Zijn stagiair schakelt hij bij zijn pogingen om het kind uit haar isolement te verlossen in, maar hier is de jongen niet tegen opgewassen. Als hij op een nacht door het volkomen onaangepaste meisje is toegetakeld, besluit Hes bij haar in te trekken. Hij geeft alles op voor de taak die hij zich heeft gesteld en ondanks pogingen van zijn vrouw en collega's om hem te overtuigen de zaak uit handen te geven, wijkt hij niet.

Regisseur Orlow Seunke

Opeens staat hij aan de andere kant van de tafel en daarmee van de maatschappij: waar hij vroeger zelf de lakens uitdeelde, is hij nu afhankelijk geworden van de goedkeuring van meerderen: de gemeente, het bureau, de overheid, noem maar op. Hes heeft het meisje inmiddels enige elementaire beginselen van beschaving bijgebracht: eten, wat gebarentaal, enige notie van gevoel en genegeheid. Het kind klampt zich dientengevolge aan hem vast en wordt volkomen van hem afhankelijk. Aan het slot van de film ziet Hes zich toch gedwongen om haar aan de autoriteiten over te dragen, omdat zijn pogingen om haar te adopteren zijn mislukt. Alleen zijn stagiair, die jonge idealist, heeft begrip voor wat Hes beweegt en blijft hem tot het eind toe steunen.

De rol van de ambtenaar Hes wordt bijzonder indrukwekkend gespeeld door Gerard Thoolen, die deel maakt van het beroemde Werkteater, en die in een groot aantal films zijn talent al heeft laten zien. In „Prettig weekend meneer Meyer” speelde hij de hoofdrol, maar ook in „Een zwoele zomeravond” verbijsterde hij iedereen door zijn rol van mevrouw Emanuels. Pieter Verhoef koos hem in de hoofdrol van zijn speelfilm „Het teken van het beest” en dat is nog maar een greep. Hans van Tongeren, die tot mijn grote ontzetting kortgeleden zelfmoord ▶

Gerard Thoolen en Dorijn Curvers als Hes en Anna

TV: nachtspiegel van onze tijd

in 't kort

Vakwerk is altijd leuk om naar te kijken, al is 't ook op een gebied dat je eigenlijk niet zo ligt. Dat was het geval met **An eye for an eye**, waarin Chuck Norris de rechtvaardige blonde Amerikaan is, die geen wapens nodig heeft bij het oplossen van verdachte zaakjes, omdat hij dat wapen zelf is: hij beheerst de vechtsport zo perfect, dat de slachtoffers links en rechts van hem neervallen. 't Verhaal van een dergelijke film heeft natuurlijk verder niets om het lijf, maar om iemand zo getraind en vakkundig te

zien knokken, moet voor een heleboel mensen een regelrecht genoegen zijn. In zijn soort was deze film bepaald niet slecht: een van de betere B-films. Regie was van Steve Carter, en een mooie boze rol voor Christopher Lee (Dracula).

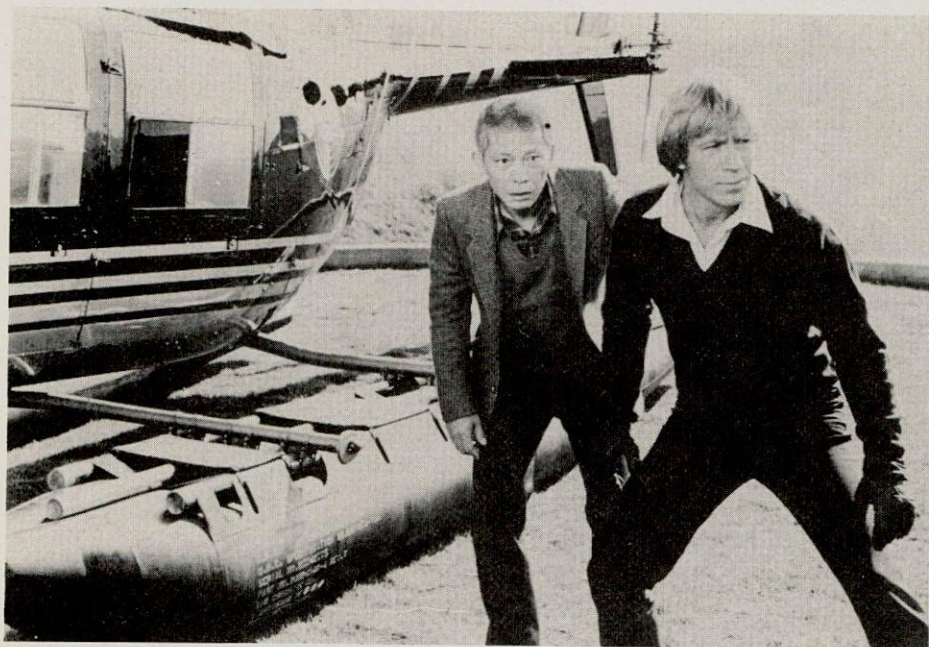
Een film over een onderwerp dat me ook totaal niet ligt, is **„Sharkies Machine”**, maar deze film reken ik toch onmiddellijk tot de A-categorie: de betere policier. Hoewel ik in principe tegen geweld ben, kan geweld in een

verhaal onmisbaar zijn en zo'n verhaal vertelt deze film. Sharky is een goede politiemann, die door een fout buiten zijn schuld gedwongen wordt naar een andere afdeling te gaan: van de narcoticabrigade komt hij terecht bij de zedenpolitie. Al snel ontdekt hij dat er een slecht brein schuilgaat achter een reeks gebeurtenissen die hem helemaal niet bevallen. Van omkoping van politici tot handel in meisjes toe. Sleutelfiguur in het geheel is de mooie dure prostitué Dominoe en via haar bereikt hij uiteindelijk zijn doel: hij schakelt de grote man achter de schermen uit, omdat zijn stad hem lief is en omdat hij zich voor de volle honderd procent inzet om die stad te beschermen. Burt Reynolds speelt de hoofdrol in deze actiefilm, die soms ook heel romantisch is en bovendien voert hij met vaardige hand de regie.

„Cat people” is een film voor de liefhebbers: een remake van hetzelfde verhaal uit 1942. Paul Schrader regisseerde Nastassia Kinski en Malcolm McDowell in een bloedstollend verhaal over een broer en zus met luipaarden in de familie, waar ze nu en dan zelf ook in veranderen. Er vloeit een hoop bloed, maar de spanning blijft er op die manier wel goed in.

In **„So fine”** laat Ryan O'Neal weer eens zien dat hij als comedy-acteur eigenlijk op zijn best is. Hij speelt in dit vederlichte verhaal vol Frans aandoende verwikkelingen een jonge professor in de letteren, die om zijn vader uit de financiële nood te helpen, tijdelijk in diens textielbedrijf gaat werken en door een toevalligheid een revolutionair nieuw soort spijkerbroekenmode ontdekt. Pa met één klap uit de zorgen maar zoon inmiddels verliefd op de vrouw van Pa's geldschiet, een bloeddorstige reus. Alles komt tenslotte goed. Meer dan een licht stuk vakantievertier wil de film niet zijn, maar in die categorie maakt hij wel een goeie beurt. Regie was van Andrew Bergman, Pa wordt heel leuk gespeeld door Jack Warden, Mariangele Melato is de heethoofdige geliefde van zoon.

Een lieve, vriendelijke film, waar heel veel mensen stukken van zichzelf in terug zullen vinden, is de Franse **„Croque la vie”** van Jean-Charles Tachella. Twee vriendinnen en een vriend worden in de loop van twaalf jaar gevolgd: hun ups en

Chuck Norris slaat zich er doorheen in „An eye for an eye”

▶ heeft gepleegd is de bevlogen stagiair. Dorijn Curvers heeft de mooie rol van het achterlijke meisje Anna bewonderenswaardig gespeeld. Joop Admiraal is Hes' onbuigzame collega Schram en Olga Zuiderhoek, beiden ook van het Werkteater, is de vrouw van Hes. Sommige scènes van de film doen Fellini-achtig aan en ook de casting had door deze grootmeester kunnen zijn verricht.

Orlow Seunke, die ik na de persvoorstelling even sprak, is een mooie, intelligente, enthousiaste en vooral vriendelijke jongen, gestoken in de onregelmatige klop waarin de jeugdige intellectueel zich dezer dagen pleegt te vertonen. Hij weet zeer meeslepend over zijn werk te vertellen. Hij wil emoties overbrengen, zijn eigen ideeën trouw

blijven, twijfels weergeven waar elk mens mee kampt. In **„De smaak van water”** werd hij bewogen door de machteloosheid van de mens, tegenover een muur van onwil en onwetendheid, zoals die in zoveel gedaanten kan optreden.

In deze film is Orlow Seunke zeker in zijn opzet geslaagd, al blijven er wel een paar kanttekeningen te plaatsen: het feit dat de starre ambtenaar Hes zo snel overhelt tot een diepbetrokken mens, is niet goed genoeg uitgewerkt naar mijn smaak. Ook het karakter van zijn vrouw blijft een beetje steken in een karikatuur. Maar in grote lijnen belooft dit debuut van een nog zo jonge cineast heel veel voor de toekomst. Gaat de Nederlandse film echt zijn partijtje meeblazen?

Leo op Opzeeland

Ryan O'Neal en Mariangela Melato ontmoeten elkaar in „So fine”

downs, hun liefdesleven, hun perikelen op de arbeidsmarkt, maar vooral hun onverwoestbare vriendschap zijn het onderwerp, waar deze film om draait. Ze raken elkaar kwijt, maar vinden elkaar altijd weer terug en kunnen bij elkaar terecht als dat nodig is. Bernard Giraudeau, Brigitte Fossey en Carole Laure spelen de hoofdrollen met net zoveel liefde als de regisseur zijn eigen verhaal in beeld heeft gebracht.

Lekker dol gaat het toe in de Amerikaanse comédie „Caddyshack”, die zich afspeelt in het uitermate decadente wereldje van de golfsport. Een jonge caddy wil graag carrière maken en lijkt zijn doel te gaan bereiken via een wedstrijd waar hij aan mag deelnemen. Dat is de zeer verzorte inhoud. Het wemelt in de film van karikaturale types. Bill Murray

Bernard Giraudeau en Carole Laure in „Croque la vie”

Jane Fonda is de rijke weduwe in „Rollover”

spant wel de kroon als de volkomen getroubleerde greenkeeper, die zo wanhopig wordt van de mollen op het golfterrein, dat hij hun gangen tenslotte met enorme hoeveelheden springstof opblaast. Murray is in Amerika al jaren een bekende komiek, maar brak hier pas echt door in „Stripes”. Chevy Chase, Rodney Dangerfield en Ted Knight zorgen voor prachtige andere types. De regie was in handen van Harold Ramis. Lachen hoor.

Kris Kristoffersen en Jane Fonda vormen een schitterende combinatie in de film „Rollover”, die in de wereld van het grote geld speelt. Fonda is de weduwe van een fabrieksdirecteur, Kristoffersen speelt een financieel expert, die besluit de mooie dame zijn diensten aan te bieden bij het beheer over de zaken van wijlen haar man. Er komt Arabisch geld aan te pas, er is wat gekuip achter de schermen van de grote banken en de

film eindigt met een enorme geldcrisis als in de jaren dertig. Moeilijk te volgen voor wie het doorgaans met een bescheiden salaris of soldij moet stellen, maar toch wel een heel interessant terrein om eens kennis van te nemen, dat bankwezen. De prima strakke regie was in handen van Alan J. Pakula.

L.v.O.

EGO geeft je ogen de kost

Aktie lekker dier

Een belangrijk deel van het landbouwkundig onderzoek dat heden ten dage in ons land wordt verricht, heeft als doel: „verbetering van de produktiviteit van het dier”. Uit dit citaat valt op te maken dat de interesse voor het landbouwhuisdier wat overheid en wetenschap betreft nog steeds uitgaat naar het rendement: meer, sneller en efficiënter.

Het is een historisch gegeven dat aan elke ontwikkeling een eind komt. Om dat moment voor de bio-industrie snel aan te laten breken, is een aantal jaren geleden een maatschappelijke beweging ontstaan, die inmiddels is uitgegroeid tot een hechte organisatie: Aktie Lekker Dier, op papier een stichting, in praktijk een aktiebolwerk.

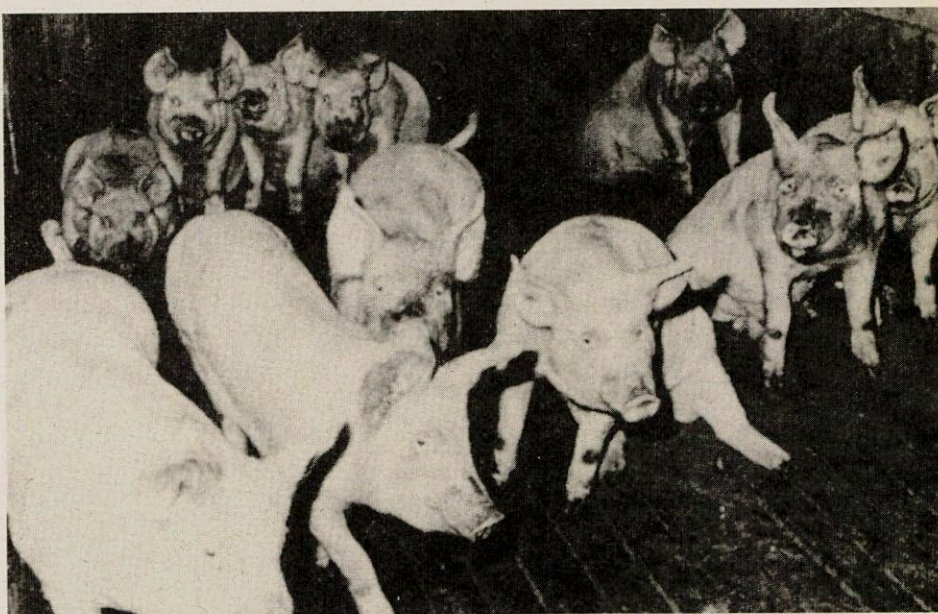
Lekker Dier, de naam zegt het al, is een organisatie die zich vooral bezighoudt met konsumptiedieren. Een harde noodzaak, want Nederland verbruikt jaarlijks grofweg 400 miljoen van deze dieren. Omdat veel mensen nog steeds denken dat vlees en eieren aan de boom groeien en zij zich bij het zien van een rollade niets levends kunnen voorstellen, is Aktie Lekker Dier al een aantal jaren bezig de benauwde positie van het landbouwhuisdier onder de aandacht van deze mensen te brengen. Niet om stiekem die rollade van het bord te pikken, maar om de konsument zelf een oordeel te laten vellen over de huidige produktiemethoden. Produktiemethoden, waaraan behalve kippen, varkens en kalveren ook eenden, ganzen, schapen, nertsen, vossen en konijnen ten prooi zijn gevallen.

Naast het landbouwhuisdier, vestigt Lekker Dier ook de aandacht op de

belangrijkste randverschijnselen van de moderne veehouderij: milieuvervuiling, verspilling van waardevolle grondstoffen uit de Derde Wereld, verschraving van het boerenleven, bedreiging van de volksgezondheid.

Doelstellingen

De vormende bijdrage van Lekker

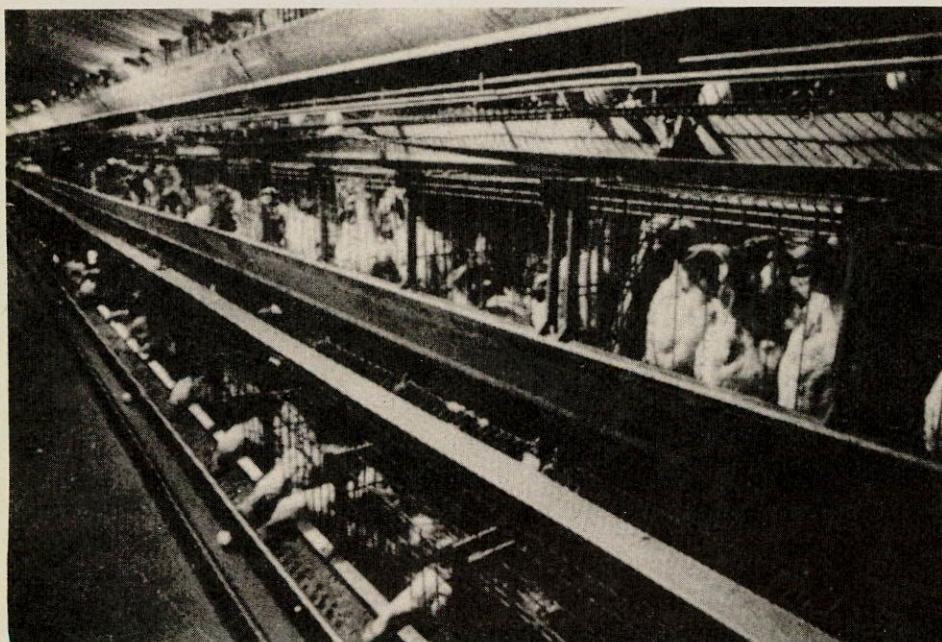
Varkens: pootgebreken, die variëren van een stijve manier van lopen tot het niet meer overeind kunnen komen

Dier bestaat hieruit, dat in de loop der jaren naarstig is gezocht naar alternatieve huisvestingssystemen en produktiemethoden, hoewel dit eigenlijk niet haar taak is. Daaruit is een pakket van noodzakelijke maatregelen naar voren gekomen, dat Lekker Dier uitgevoerd zou willen zien, teneinde het fenomeen dierenmishandeling in de veehouderij uit te bannen.

Om te beginnen zou elke nieuwe toepassing in de veeteelt, waar landbouwhuisdieren op enigerlei wijze bij betrokken zijn, pas in praktijk mogen worden gebracht, nadat een onafhankelijk instituut de gevolgen daarvan op het welzijn van het dier in kwestie heeft onderzocht (en zodoende haar goedkeuring heeft uitgesproken). Tevens vindt Aktie Lekker Dier dat geen uitbreiding mag plaatsvinden van het aantal diersoorten, dat intensief wordt gehouden.

Aanbevelingen

De belangrijkste aanbevelingen

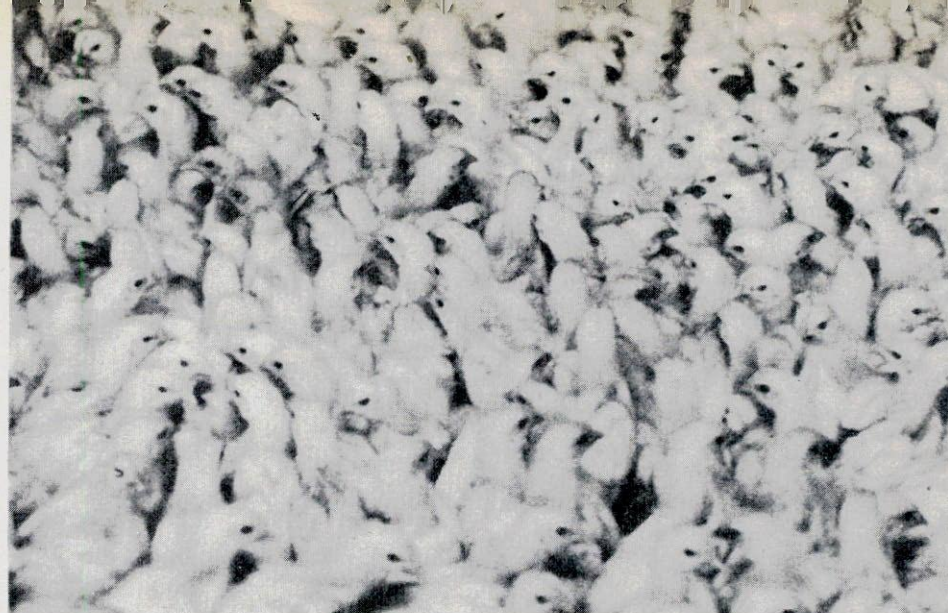

Batterijkippen: een leven dat gekenmerkt wordt door gestoorde gedragingen

m.b.t. huisvesting en verzorging zijn de volgende:
 Batterijsystemen als legbatterijen voor kippen dienen vervangen te worden door een vorm van grondhuisvesting.
 Landbouwhuisdieren dienen een zodanige oppervlakte tot hun beschikking te krijgen, dat ze zonder al te veel moeite aan hun bewegingsbehoefte kunnen voldoen.
 De omgeving van landbouwhuisdieren dient gevarieerd en prikkelrijk te zijn zodat natuurlijke gedragingen tot hun recht kunnen komen. Denk o.a. aan het verstrekken van stro.
 Buiten de koude-perioden dient het melkvee te worden geweid.
 Eendagskuikens moeten zo humaan mogelijk gedood worden d.w.z. voorlopig met behulp van een koolzuurapparaat.

Maatregelen

Aan deze doelstellingen zijn onlosmakelijk een aantal andere welzijnsbevorderende maatregelen verbonden. Genoemd kunnen worden:
 Verbod op het snavelbranden, leewieken en kastreren, alsmede op het kouperen en amputeren van lichaamsdelen.
 Verbod op het overdag in schemerdonker houden van landbouwhuisdieren.
 Verbod op de export van levend vee.
 Met betrekking tot pelsdieren ten-

Kuikens: enorme ventilatoren draaien continu om de dieren niet te laten stikken

slotte, stelt Aktie Lekker Dier zich op het standpunt, dat aan het houden van dieren enkel ten behoeve van de mode zo spoedig mogelijk een einde moet komen.

Vooruitzichten

Er zijn vele manieren waarop Aktie Lekker Dier tracht de genoemde doelstellingen te verwezenlijken. Eén daarvan is het voorlichten en informeren van de Nederlandse konsument over de wijze waarop onze konsumptiedieren worden behan-

deld. Met de prijs die de verbruiker voor dierlijke produkten betaalt draagt hij/zij (vaak ongewild) bij aan voortzetting van een systeem, dat gerust structurele dierenmishandeling genoemd mag worden.
 Daarnaast dringt Lekker Dier konstant bij parlement en regering aan op wettelijke voorschriften t.a.v. de huisvesting en verzorging van het vee. De overheid zal namelijk omstandigheden moeten scheppen, die het welzijn van dieren in de landbouw beter waarborgen. Behalve konsument en wetgever spelen ook de onderzoeksinstituten een belangrijke rol in de bio-industrie. Door met deze instanties permanent in overleg te treden, tracht Lekker Dier haar ideeën over en de noodzaak tot welzijnsverbetering in de onderzoeken tot uiting te laten komen.

Op dit moment gaat het minder goed met Lekker Dier. Financiële steun is daarom hard nodig. Voor minimaal 20 gulden per jaar steunt u Aktie Lekker Dier en ontvangt dan viermaal per jaar de nieuwsbrief. U kunt uw bijdrage overmaken op giro 3116614 van Aktie Lekker Dier, Utrecht.

Gitte Heij

Bij het maken van dit artikeltje werd gebruik gemaakt van recent foldermateriaal van Aktie Lekker Dier. Voor meer informatie over bio-industrie en de gevolgen kunnen de volgende uitgaven worden geraadpleegd:
 - Leed eten, A. Stol (Agathon, 1977)
 - Beestenmachines, R. Harrison (De Bezige Bij, 1965)
 - Pro Mens Pro Dier, P. Singer (Anthos, 1976)
 - Honger, tien sprookjes de wereld uit, Vereniging Milieudefensie (1981)

VERBRUIK VAN LANDBOUWHUISDIEREN IN NEDERLAND (1980)

<i>in miljoenen</i>	Productie	Uitval	Totaal
legkippen.	24,0	2,5	
eendagskuikens gedood.	45,3	nvt	
braadkuikens.	303,0	12,1	
slachteenden.	3,9	?	
slachtkalkoenen.	1,5	?	
	377,7	+ 14,6	392,3
mestvarkens.	15,7	0,7	
biggen (geslacht + ter destruktie).		3,9	
	15,7	+ 4,6	20,3
runderen.	1,1	nvt	
mestkalveren.	1,1	0,3	
	2,2	+ 0,3	2,5
schapen en lammeren.	1,0	nvt	
pelsdieren.	0,9	?	
diversen (konijnen, paarden, fokzeugen, ganzen e.a.)	1,7	nvt	
	3,6	+ -	3,6
			+ 418,7

*goed de mens stamt af van
de aap*

Dexter Gordon

Voor alle jazzliefhebbers is het een verheugend verschijnsel, dat hun favoriete muziek de laatste jaren weer een grote opleving kent.

En dan bedoel ik niet de avantgardescène, die de laatste 15 jaar, vooral in Nederland, het jazzleven op nadrukkelijke wijze bepaalde, maar de mainstreamjazz. Vele oude jazzgroten trekken weer volle zalen op allerlei festivals en de platenmarkt wordt overstromd met releases en nieuwe opnamen.

Ook is het verheugend om te constateren, dat vele jonge musici de bop en hoe de diverse stijlen ook mogen heten, beginnen te ontdekken. Voor deze opleving zijn wel een aantal oorzaken aan te geven. Enerzijds viert in deze onrustige tijd de nostalgie hoogtij, anderzijds is het zo, dat de popmuziek de laatste jaren maar weinig nieuwe topmusici oplevert en echte vernieuwingen ook daar niet te bespeuren zijn. En het was vooral de popmuziek, die de jazz uit de belangstelling van de jonge mensen verdrong.

Maar de jazz is weer terug, hoewel ze voor oudere liefhebbers nooit is weggeweest!

Terug naar Amerika

Ook in de V.S. is de interesse weer toegenomen en mede daardoor beleven een aantal oudere musici relatief gouden jaren. Dat dit echter ook kan leiden tot minder prettige toestanden, blijkt wel uit het geval Dexter Gordon.

Deze in alle opzichten grote tenorist keerde in 1976 naar de V.S. terug na lange tijd in Europa te hebben doorgebracht en werd in zijn geboorteland als de verloren zoon ingehaald. Festivals, concerten, plaatopnamen, alles was mogelijk voor „long tall Dexter”, die nu eindelijk de erkenning kreeg, die hij voor die tijd al lang verdiend had. Allemaal erg plezierig voor Dexter Gordon.

Het vervelende is nu echter, dat Dexter, die momenteel de ene plaat na de andere maakt, enigszins op zijn retour is en beslist niet meer het niveau haalt van eerdere Amerikaanse en Europese opnamen, ondanks alle lovende kritieken! Ook zijn concerten zijn momenteel vaak teleurstellend, omdat Dexter nog weleens onder invloed van enkele alcoholische versnaperingen het podium betreedt en dan niet aan de hooggespannen verwachtingen voldoet. Dit is vooral jammer voor de jongere luisteraars, omdat zij daardoor een totaal verkeerde indruk krijgen van zijn werkelijke (dus vroegere) capaciteiten. Om Dexter in een juist daglicht te stellen, wil ik zijn levensloop graag eens schetsen.

Levensloop

Dexter Gordon werd geboren in Los Angeles op 27 februari 1923 als zoon van een arts, die als patiënten o.a. Lionel Hampton en Duke Ellington

had. Tijdens zijn schooljaren zou Dexter met zijn gestalte misschien een prima basketbalspeler geweest

zijn, maar zijn belangstelling ging veel meer uit naar de muziek. Hij studeerde klarinet, altsax en harmonie. Uiteindelijk werd zijn definitieve keuze de tenorsax.

Op 17-jarige leeftijd werd Dexter een job aangeboden in het orkest van Lionel Hampton en hij deed daar een schat van ervaring op. Later speelde hij ook nog bij Louis Armstrong en Billy Eckstine, maar de tijd van de big bands liep in die jaren (44-45) ten einde en de kleine combo's werden populairder.

Het spel van de jonge Dexter was uiteraard beïnvloed door de twee grootmeesters uit die tijd, Lester Young en Coleman Hawkins. Zijn kennismaking met de muziek van Charlie Parker en Dizzy Gillespie deed hem echter in het kamp van de boppers belanden.

Eerste bop op tenorsax

In feite was Dexter Gordon in de jaren 45-48 de eerste tenorsaxofonist, die de ingewikkelde boppatronen naar de tenorsax wist te vertalen. Hij maakte in die jaren platen met Bud Powell, Art Blakey en Max Roach en op deze opnamen horen we een muzikant met een felle aanpak en een fantastische techniek.

Zijn bekendste opname uit die tijd is The Chase, gemaakt in 1947 voor het label Dial.

We horen Dexter hier samen met de veel te jong gestorven tenorist Wardell Gray, met wie hij in die tijd een kwintet leidde.

In 1949 keerde Dexter Gordon terug naar Californië, een besluit, waarvan hij veel spijt zou krijgen. Aan de Westkust was de interesse voor Dexter's muziek gering en hij mocht ten slotte blij zijn, wanneer hij een avond kon spelen.

Tot overmaat van ramp moest Dexter toen ook nog een aantal jaren in de open gevangenis van Chino doorbrengen vanwege zijn drugsverslaving.

In de jaren 50-60 heeft Dexter alleen voor het label Bethlehem enige opnamen kunnen maken, maar voor het grote jazzpubliek was hij toen eigenlijk alleen nog maar een legende. Dat deze legende echter nog springlevend was, bleek omstreeks 1960. Dexter speelde toen een rol in het theaterstuk The Connection, dat handelde over musici en hun narcotica problemen. Naar aanleiding hier-

van bood het beroemde label Blue Note hem in 1961 een platencontract aan, hetgeen een aantal fantastische albums opleverde, zoals Doin' All-right, A Swinging Affair en vooral Go. Dexter is hier in grootse vorm, zijn spel is volwassener geworden.

Naar Europa

Maar de popmuziek is in volle opmars en in Amerika zijn de tijden voor jazzmusici slecht. Dexter besluit zich in Europa te vestigen en kiest als thuishonk Kopenhagen, waar hij dus tot 1976 zou blijven. Voor vele jazzliefhebbers, ook voor ondergetekende, betekende dit de eerste kennismaking „live” met Dexter Gordon. Hij vond in Europa een groot aantal mensen, dat de Bop trouw was gebleven en aan de avantgarde geen boodschap had. Daardoor was er voor Dexter altijd wel werk en kon hij tevens een groot aantal platen maken.

Vooral het Deense merk Steeple Chase van Nils Winther gaf Dexter alle mogelijkheden om zijn kunnen op de plaat vast te leggen. De beste opnamen uit deze Europese periode zijn wel The Apartment en de Montmartre Collection.

Het succes in Europa drong ook door tot de States en Dexter stak een paar maal de oceaan over om o.a. voor Prestige platen te maken. Hij keerde echter steeds weer naar Denemarken terug, dat hij als zijn tweede vaderland was gaan beschouwen.

Ook in Nederland was Dexter vele malen te bewonderen en wie hem een keer heeft horen en zien spelen, zal dat nooit meer vergeten, aangezien een musicerende Dexter ook visueel een enorme uitstraling heeft, om nog maar te zwijgen over zijn unieke aankondigingen.

Zuinig zijn op Gordon

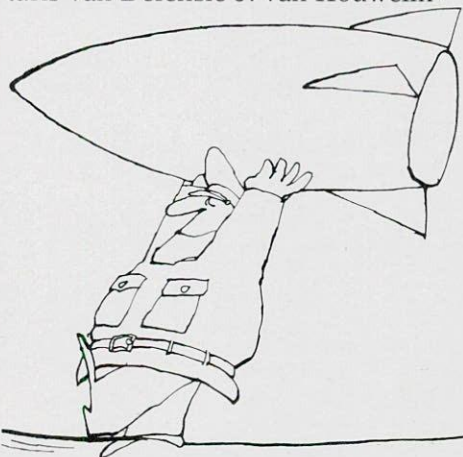
1976 was dus het jaar van de grote terugkeer naar de V.S. en het begin van een soort Dexter Gordon revival in dit land. Zoals ik echter reeds bij het begin opmerkte, heeft deze terugkeer Dexter muzikaal gesproken een goed gedaan. Hij maakte de laatste jaren vele platen, waarvan enkele beslist zeer de moeite waard zijn, zoals bijv. de opnamen met Johnny Griffin, maar toch is het totale niveau dalende. Het zou misschien verstandig zijn, indien de platenfirma's bij het uitbrengen van Dexter Gordonplaten wat selectiever te werk zouden gaan. We moeten zuinig zijn op Dexter Gordon, de levende legende!

Theo Carree

Kernwapens, Kernvraag voor de Krijgsmacht

Bij gelegenheid van de officiële ingebruikname van het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen in Zeist, is een studiedag gehouden onder het motto „Kernwapens, kernvraag voor de krijgsmacht”. Sprekers waren staatssecretaris van Defensie J. van Houwelingen;

lid Tweede Kamer voor het CDA en defensie-specialist dr. W. de Kwaadsteniet alsmede hoofd vlootpredikant ds. F. L. van der Bom; voorzitter van het Vredes- en Veiligheidsberaad Krijgsmacht (VVBK) majoor drs. J. van de Wetering en voorzitter van de Nederlandse Officieren Vereniging (NOV) H. P. Lippe, majoor der cavalerie.

Met name vanwege de aktualiteit van de kernwapenproblematiek binnen en buiten de krijgsmacht en het belang van de standpunten van genoemde sprekers met betrekking tot dat thema, heeft het Humanistisch Verbond de integrale toespraken in brochurevorm uitgegeven. De brochure bevat tevens een inleiding en literatuuroverzicht van hoofdredacteur dr. J. F. Sinke.

De publikatie kan worden besteld door storting van f 5,60 (incl. porto) op giro 58 t.n.v. Humanistisch Verbond met vermelding van „Studiedag Coornherthuis”.

ORLANDO, nieuw tijdschrift over (homo)seksualiteit en samenleving

Op 5 oktober zal het eerste nummer te koop zijn van het nieuwe driemaandelijks tijdschrift **Orlando**. Steeds meer mensen denken na over seksualiteit, over hun relaties en over hun rol als vrouw of man. Orlando is het eerste tijdschrift dat vanuit het thema (homo)seksualiteit

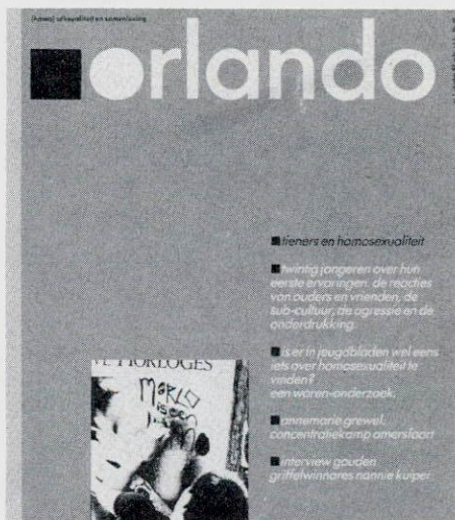
de gang van zaken in onze samenleving kritisch bespreekt voor een breed publiek.

Elk nummer van **Orlando** gaat over één thema zoals tieners en homoseksualiteit, seksuele voorlichting of eenzaamheid. Dat thema wordt steeds vanuit verschillende kanten benaderd: door een sfeerverhaal of reportage, door een kritische bespreking van literatuur, film of toneelstukken die op het thema betrekking hebben, door een gepopulariseerde bespreking van het wetenschappelijk onderzoek dat betrekking heeft op het onderwerp, door een interview en door een speelse behandeling van het thema in een kinderrubriek.

In elk nummer ook een artikel waarin het werk van bepaalde instellingen of organisaties op het betreffende gebied kritisch wordt besproken. Een bekende Nederlander zal in een column zijn visie geven op het thema.

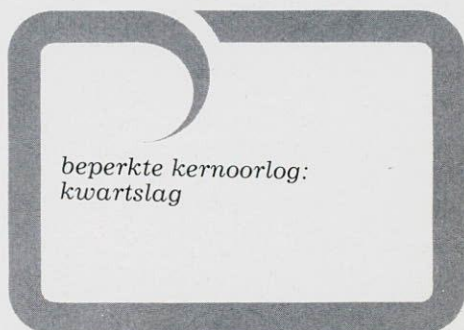
Het eerste nummer heeft als thema **Tieners en homoseksualiteit** en bevat o.a.

- twintig jongeren over hun eerste ervaringen
- jeugdbladen en homoseksualiteit
- Annemarie Grewel: concentratiekamp Amersfoort
- interview gouden griffelwinnares Nannie Kuiper

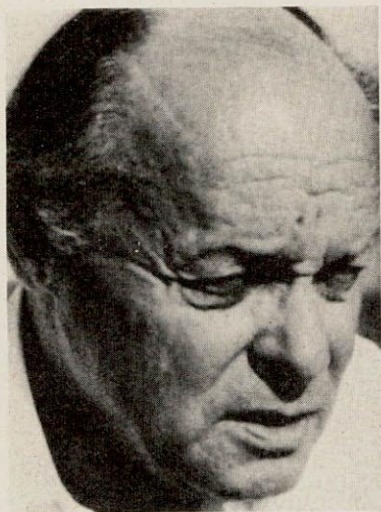
Orlando wordt uitgegeven door Stichting Uitgeverij Orlando, Postbus 16645, 1001 RC Amsterdam. Op dit adres is ook de redactie bereikbaar.

Prijs per nummer f 4,50; jaarabonnement (4 nrs.) f 17,-.

Gerd Arntz, een politiek kunstenaar

„Iedereen zegt: kunst en politiek horen niet bij elkaar. Ik heb mijn leven lang het tegendeel laten zien, maar natuurlijk nooit als kunstenaar succes gehad. Trouwens in de politiek heb ik ook altijd tot de overwonnenen behoord en niet tot de overwinnaars. Ik ben nog bezig met de problemen, waarmee ik ongeveer 50 jaar geleden begon. Maatschappelijke thema's heb ik in mijn prenten verwerkt sinds het moment, dat ik om me heen keek.”

Dit zei de sedert 1934 in Nederland wonende Duitse kunstenaar Gerd Arntz, eind november 1970 in een interview ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag. Tot op die tijd was zijn persoon en zijn werk ook nagenoeg onbekend. Een persbericht o.a. ondertekend door Annie Romein-Verschoor en W. Sandberg vroeg voor Gerd Arntz aandacht. Er verschenen in 1970 in enkele bladen interviews met hem, de socialistische uitgeverij Sun in Nijmegen gaf in 1973 een grootformaat boek uit met als titel „Politieke prenten tussen twee wereldoorlogen” en het Haags Gemeentemuseum organiseerde in 1976 een grote tentoonstelling van het werk van Gerd Arntz en gaf in samenwerking met de Sun een zeer uitvoerige catalogus uit onder de titel „Kritische grafiek en beeld-statistiek”. Ook in het kader van de manifestatie „Berlijn-Amsterdam 1920-1940 Wisselwerkingen”, was er zeker aanleiding om de aandacht te vestigen op het werk van Arntz, dat in zijn soort werkelijk uniek genoemd kan worden.

De belangstelling is in de 70'er jaren vooral ontwikkeld door jongeren, die in zijn prenten de huidige aktualiteit herkenden. Want er moge veel veranderen, de grondprincipes van de maatschappelijke wanorde zijn in de

20ste eeuw nagenoeg gelijk gebleven.

Jonge jaren

Gerd Arntz werd 11 december van het jaar 1900 geboren in het Rijnland, in Remscheid, een stadje bij het wat meer bekende Solingen. Hij was het tweede kind van een protestantse ijzerfabrikant en bestemd tot opvolger van zijn vader als directeur van de twee ijzerfabrieken en smederijen, die de familie in Remscheid bezat. Als kind speelt Gerd met de arbeiderskinderen. Hij bezoekt met hen dezelfde school. Al spoedig worden hem de verschillen tussen rijk en arm duidelijk. Er is een groot verschil tussen de welstand van de fabrieksdirecteur en de arbeiders. In 1918 moet hij opkomen voor de militaire dienst. Frontdienst heeft Arntz niet verricht. Duitsland verloor de eerste wereldoorlog. Op aandrang van zijn vader heeft hij korte tijd in de fabriek gewerkt. Arntz had echter andere aspiraties. Hij wilde kunstenaar worden en gaat in 1919 in Düsseldorf studeren voor tekenleraar bij L. von Kunowski. Ook dat interesseert de jonge Arntz maar matig. In 1922 werkt hij in een boekhandel in

Hagen om zijn familie zijn zelfstandigheid te bewijzen. In deze periode leest Arntz veel, vooral kunsthistorie en marxisme hebben zijn bijzondere belangstelling. De revolutie en de maatschappelijke toestanden in Duitsland hebben bijzonder veel bijgedragen tot zijn ontwikkeling en zijn politiek engagement. Het zijn jaren van artistieke verkenningen en politieke scholing. Aanvankelijk vindt een beïnvloeding van het expressionisme plaats, later herkennen we in zijn houtsnedes bewondering voor de Franse kunstenaars Arp en Léger.

Politiek gemotiveerd

In de „Gruppe progressive Künstler” vond Gerd Arntz aansluiting met gelijkgerichte kunstenaars. Franz Seiwert, met wie Arntz bevriend was, theoreticus van de Keulse groep, formuleerde de doelstelling als volgt:

„Een werkelijkheid uit te beelden, die van ieder sentiment en toevalligheid is ontdaan en de functies, wetten, relaties en spanning van de werkelijkheid, binnen het beeldkader en zijn wetmatigheden zichtbaar te maken.” In de kring van progressieve kunstenaars werd Arntz' werk gemotiveerder en duidelijk politiek gericht. Sterk komt dat tot uiting in zijn houtsnedes Mitropa, fabrieksterrein, huurkazernes enz. Door middel van tentoonstellingen komt zijn werk onder de aandacht van Dr. Otto Neurath, de grondlegger van de moderne beeldstatistiek.

Spanje - links, 1936

Voor het vaderland, 1936

Beeldstatistiek

Dr. Otto Neurath was directeur van het „Gesellschaft und Wirtschaftsmuseum” in Wenen. Hij zocht naar middelen om de vaak abstracte begrippen om te zetten in begrijpelijke beeldtaal en statistische elementen. Deze vorm van beeldstatistiek wordt de „Weense methode” genoemd. We hebben allemaal wel eens van deze soort statistieken onder ogen gehad. Het beeldje van een man, een vrouw, een kind, een auto, een fiets of wat dan ook, telt voor 100, 1000 of nog meer van het uiterst eenvoudig opgevoerde model. Op stations, grote gebouwen, wegwijzers enz, vinden we de afbeeldingen die ons verwijzen naar afzonderlijke eenheden. Door zijn aanstelling in 1929 als grafisch leider van de hierboven genoemde instelling in Wenen, is Gerd

Arntz de schepper geworden van de meeste beelden van het Isotypesysteem van Neurath's instituut. Hij werkte ook gedeeltelijk van 1931-1934 in Rusland in het filiaal van het Weense Instituut Isotat. Dit soort beeldstatistiek was een middel bij uitstek om de bevolking te berekenen.

Nederland

In 1934 eindigden de activiteiten van Neurath's instituut, zowel in Moskou vanwege de beginnende zuiveringsprocessen en het toenemende wantrouwen tegen buitenlanders en in Wenen, ofschoon het Instituut niet direkt politiek optrad, maar toch marxistisch genoeg was om er niet meer te kunnen functioneren. De Schutzbund in Wenen werd neergeslagen en in 1938 trokken de Duit-

sers Oostenrijk binnen.

Otto Neurath en Gerd Arntz weken in 1934 al uit naar Den Haag. Op 15 mei 1940 vluchtte Neurath in een bootje naar Engeland, waar hij tot aan zijn dood in 1945 in Oxford aan zijn heropgerichte Instituut werkte. Gerd Arntz bleef in ons land en voorzag zijn prenten van het pseudoniem A. Dubois. Hij exposeert op een anti-fascistische tentoonstelling in Londen. Zijn meesterlijke houtsnede van 1934, die de naam meekreeg van „Het derde rijk” en die zeer bekend is, werd in 1936 van de anti-olympiade tentoonstelling in Amsterdam, op aandrang van de Duitse gezant verwijderd. Zoals u op de bij dit artikel geplaatste reproductie kunt zien, was het een zeer juiste en scherpe analyse van het nationaal-socialistisch regiem. Ook de houtsneden van Spanje-links en Spanje-rechts uit hetzelfde jaar, geven een indringend beeld van de Spaanse burgeroorlog. Beide prenten werden in Amsterdam vermenigvuldigd en aangeplakt op muren, schuttingen en bij stempellokalen. Arntz werkt in die dagen vooral aan Neurath's boek „Man in the making”, terwijl hij illustraties maakt bij de boeken Ovidius „Metamorfosen” en Voltaire's „Candide”.

Gedwongen inlijving

In 1940 werd Arntz leider van de

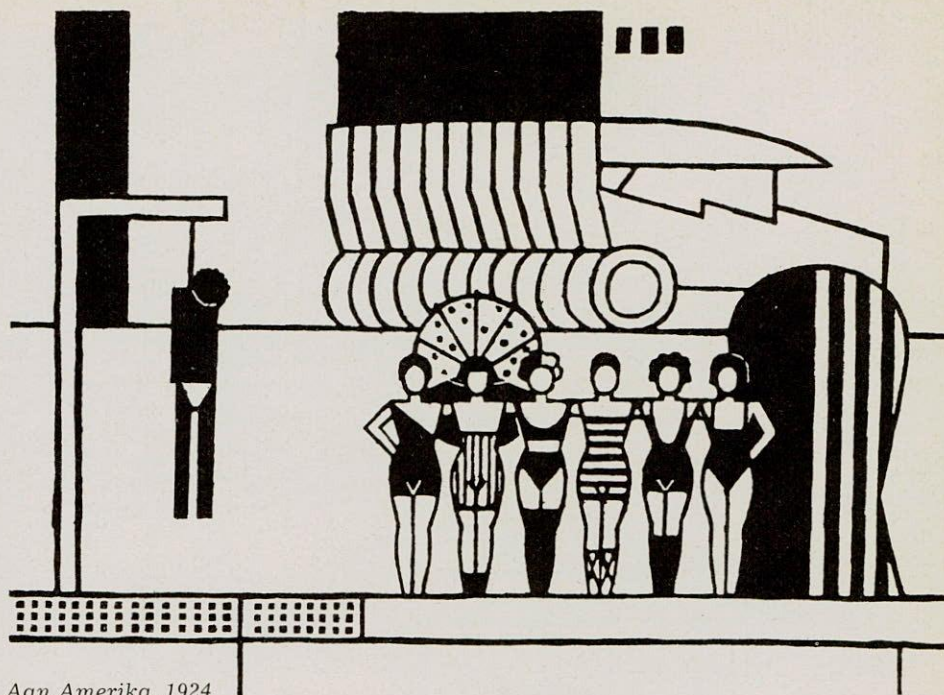

Spanje - rechts, 1936

GV-er: hartversterker

► nieuw-opgerichte Nederlandse Stichting voor Statistiek, zodat hij zijn vroegere werkzaamheden kon hervatten. Als Duits burger kon hij in 1944 niet verhinderen ingelijfd te worden bij de Duitse weermacht. Na als krijgsgevangene in diverse steden gewerkt te hebben, komt Arntz in 1946 in Nederland terug, waar hij onmiddellijk zijn functie als grafisch leider bij de Nederlandse Stichting voor Statistiek hervatte. In 1965 ging hij met pensioen.

Aan Amerika, 1924

Op het gebied van de beeldstatistiek deed hij ondertussen ook nog werk voor de Unesco. Arntz heeft na de oorlog de beeldstatistiek toegepast in verschillende uitgaven. Zo herinner ik me o.a. boekjes van A. W. IJzerman in de serie Ver-beeld verleden met o.a. de titels: „De 80-jarige oorlog” en „Nederland als grote morgenheid.” Ook bijv. „Vijftig jaar welvaartsverhoging”, een uitgave van de Arbeiderspers ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het NVV.

Groot oeuvre

Gerd Arntz maakte sinds 1920 niet minder dan 320 houtgravures en linoleumsneden, 14 tekeningen, 14 schilderijen, 6 reliëfs en niet afgedrukte blokken. Hij deed mee aan 9 éénmans- en 80 groepstentoonstellingen. Hij heeft zeer veel publikaties op zijn naam staan.

Arntz is van mening, dat de wereld zoveel kleiner is geworden dan voor de oorlog en de problemen zoveel gecompliceerder, dat het niet meer mogelijk is om de tegenstellingen op te vangen in een eenvoudige prent. In een interview lezen we: „De werkelijke knelpunten liggen nu niet meer tussen proletariaat en bazen, maar zijn mondiaal geworden. Het gaat om de wantoestanden tussen rijke en arme landen.”

Jan Kooijman

boeken bladen brochures

De Sovjet-bewapening

„De Sovjet-bewapening. De Pentagon-documenten over de Sovjet-bewapening”, aldus luidt de titel van een onlangs verschenen boek. In het voorwoord van de uitgever wordt nog eens beklemtoond, dat in de discussie rondom de stationering van nieuwe middellange-afstands-raketten het nodig is dat men wel weet waarover men praat. „De huidige discussie behoeft betrouwbare informatie, we zijn daarom de regering van de V.S. dankbaar voor de uitvoerige dokumentatie over de Sovjet-bewapening.” Het boek geeft hoofdstuksgewijs een opsomming van de bewapening, zowel nukleair als kon-

ventioneel, waar de Sovjet-strijdkrachten zich van kunnen bedienen. Uit het boek komt sterk het beeld tevoorschijn dat het Westen er goed aan doet de bewapening in hoog tempo op te voeren, voordat de Russen ons volledig kunnen overmeesteren. Gemakshalve houden deze Pentagon-dokumenten geen rekening met de

kwaliteit van de strijdkrachten (goede of slechte militaire leiders, geoeffendheid, kwaliteit materieel, betrouwbaarheid, motivatie, enz.). Het is zeer de vraag of de militaire situatie in Europa nog wel kan worden gevat in termen als superioriteit van het Oostblok en inferioriteit van de Navo. Niet de vraag of de Navo wel **evenveel** tanks, vliegtuigen en divisies heeft als de Sovjet-Unie is interessant, maar of de Navo **genoeg** tanks, vliegtuigen en divisies heeft om een aanval van de Sovjet-Unie te kunnen weerstaan. Aan dit soort vragen gaat het boek „De Sovjet-bewapening” volstrekt voorbij. „De Sovjet-bewapening” werd uitgegeven door Jules Perel's Publishing Co, Matterhorn 35, 1186 EB Amstelveen. Prijs f 12,50.

Aanval op de vredesbeweging

Van Renate Rubinstein verscheen een bundel met twaalf aanvallen op de vredesbeweging. Titel van de bundel (grotendeels eerder als Tamar-columns in Vrij Nederland verschenen): „Met gepast wantrouwen”; ondertitel: „Notities over de Hollandse ziekte”. Renate Rubinstein neemt in deze stukjes de vrijheid om vraagtekens te zetten bij de doeleinden en effecten van de vredesbeweging en bij de pleidooien voor eenzijdige ontwapening. Ze stelt op de haar welbekende, scherpe manier vragen aan de lezer. Lastige vragen waarop je wel gedwongen wordt te trachten een antwoord te geven. Het is geen boekje

met kursieffjes, waar je zo doorheen vliegt. Het dwingt je tot nadenken. Minder plezierig is dat ze nogal eens uitgebreid af wil rekenen met tegenstanders, waardoor het effect van haar betoog verloren dreigt te gaan. Desondanks zeer de moeite waard. „Met gepast wantrouwen” van Renate Rubinstein werd uitgegeven door Meulenhoff Nederland, Amsterdam. Prijs f 15,-.

Indië-Korea

De twee oorlogsromans „De hele hap” en „Ik wil leven” van Wim Hornman, daterend uit het begin van de vijftiger jaren, zijn herzien en onlangs in één band opnieuw uitgegeven.

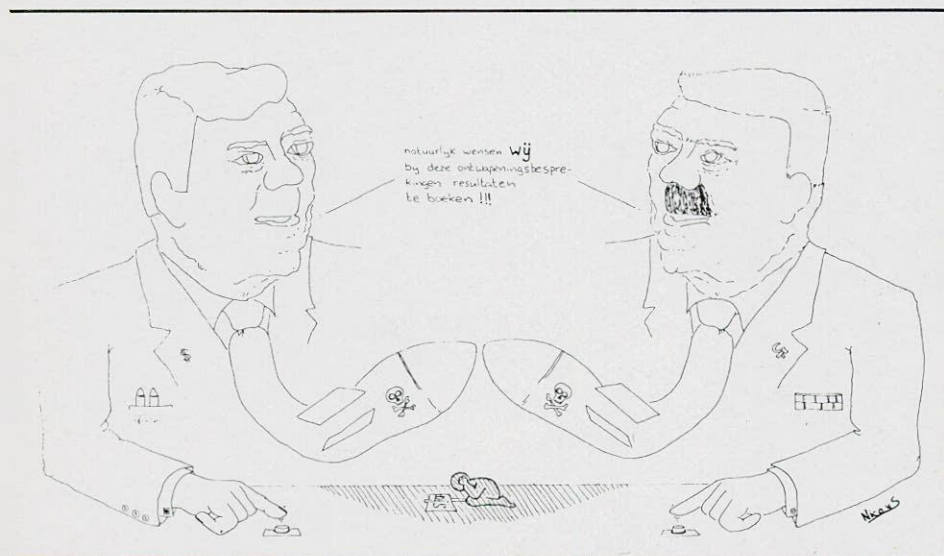
„De hele hap” tekent via een 17-jarige marinier de uitzichtloze strijd van

de Nederlandse krijgsmacht tegen de dikwijls onzichtbare Indonesische guerillastrijders.

Het boek verhaalt de lotgevallen van een compagnie mariniers, waarbij de ondernomen acties zich beperken tot het patrouillelopen, op wacht staan en het leegkammen van kampongs. Tussen deze gebeurtenissen door krijgt men een goed beeld van de tegenstrijdige gevoelens van de Nederlandse militair in Indië: Uitgezonden vol idealisme, maar hoe langer hoe meer het gevoel hebbend te worden gebruikt voor een verloren droom van Nederlandse machthebbers.

„Ik wil leven” gaat over de Nederlandse vrijwilligers, die in de Korea-oorlog van 1950-1954 vochten. Het boek doet, zonder enige opsmuk, verhaal van de verschrikkingen van deze oorlog, waarbij ook hier de gebeurtenissen via een jonge vrijwilliger worden beschreven. Een jongeman, die overtuigd voor een rechtvaardige zaak te vechten, veelvuldig met de dood wordt gekonfronteerd, waarbij de steeds sterker ►

ontwapeningsgesprek: gelijk overgeven

wordende drang om te leven hem overeind houdt.

„De hele hap” en „Ik wil leven” van Wim Hornman werden uitgegeven door Free Spirit Productions, Baarn. Prijs f 36,90.

Griekenland

Twee keer, sinds de 2e W.O., is getracht de Griekse samenleving grondig te hervormen. Beide keren ging het mis. Andreas Papandreou onderneemt sinds oktober 1981 een derde poging.

In „Van verloren burgeroorlog tot gewonnen verkiezingen” wordt de jongste geschiedenis van een van de NAVO-landen onder de loep genomen. Het boekje behandelt, na een korte voorgeschiedenis, de Griekse burgeroorlog (1946-1949) en de gevolgen die dat lange tijd heeft gehad voor de Griekse politiek. Pas in 1963 koos het Griekse volk opnieuw voor verandering, maar Papandreou werd de voet dwars gezet doordat een groepje kolonels de macht zeven jaar lang naar zich toe trokken. Of het Papandreou jr. wel zal lukken mogelijkheden te vinden voor veranderingen is de grote vraag, waarop het niet eenvoudig is een antwoord te geven. Zeker niet zonder kennis van de achtergronden. Dit boekje probeert daar een bijdrage aan te geven. „Van verloren burgeroorlog tot gewonnen verkiezingen” door Hubert Smeets werd uitgegeven door De Populier, Amsterdam. Prijs f 7,50.

Palme-rapport

Onder voorzitterschap van de Zweedse oud-premier Olof Palme

Een programma voor ontwapening

hebben zeventien politici en wapendeskundigen uit de gehele wereld zich gebogen over het ontwapeningsvraagstuk, het gemeenschappelijk overleven, de gevolgen van de toenemende militaire uitgaven, de oorlogsdreiging en de gevolgen van een oorlog.

De commissie (bestaande uit o.a. de Rus Arbatov, Cyrus Vance, David Owen en voor Nederland Joop den Uyl) schetst een indringend beeld van de ondergang die de wereld tegemoet gaat als gevolg van een atoomoorlog en biedt een uitvoerig programma aan om dat te voorkomen.

Veel nieuws bevatten deze middelen (internationale konferenties, akkoorden, uitbreiding bevoegdheden V.N., enz.) echter niet en dat is des te meer te betreuren als men de ernst van de situatie in ogenschouw neemt. De konkrete aanbevelingen zijn minder zweverig, bijvoorbeeld de vorming van een niet-nukleaire zone van 150 km aan weerszijden van het IJzeren Gordijn, handhaving van het verbod op antiraket-raketten en verbod op anti-satelietsystemen.

Gelet op de samenstelling van de commissie valt het resultaat toch mager uit. Ondanks dat, toch de moeite van het lezen waard. „Bondgenoten in veiligheid” door Olof Palme e.a. werd uitgegeven door

Sijthoff, Alphen a/d Rijn. Prijs f 17,50.

Man in oorlog

Alweer enige tijd geleden verscheen een in menig opzicht opmerkelijk boek, t.w. „Man in oorlog”. Het zijn de dagboeken van majoor Dr. J. M. Somer (1899-1979), Hoofd Bureau Inlichtingen te Londen gedurende de 2e W.O.

De dagboeken beslaan de periode 13 maart 1942 tot 22 september 1943. Somer doet hierin verslag van zijn ontsnapping uit Nederland, zijn verblijf in Zwitserland en zijn uiteinde-

lijke (o.a. via Suriname) aankomst in Londen. Door bemiddeling van Prins Bernhard wordt hij hoofd van het Bureau Inlichtingen, dat de uitzending van geheime agenten naar Nederland verzorgde. In deze functie maakt Somer een eind aan het beruchte Englandspiel.

Het boek geeft een interessante kijk, op hoe er in Londen in oorlogstijd werd geleefd, gewerkt en vooral ook niet werd gewerkt. Geen dor en saai verslag. Integendeel.

Ondanks zijn dikte (bijna 500 blz.), een uiterst boeiend relaas over de feiten, de geruchten, de intriges en de emoties, zoals Somer deze beleefde.

Terechte kritiek op dit boek zal zijn, dat de militaire activiteiten/werkzaamheden van Somer er maar bekaaid afkomen t.o.v. bijvoorbeeld zijn uitpattingen. Maar misschien lagen de verhoudingen ook wel zo. Buitengewone dagboeken, alleen al omdat ze op een andere dan de gangbare wijze trachten een tip van de sluier op te lichten over een nog steeds mistige periode uit onze geschiedenis, de z.g.n. Londense periode.

„Man in oorlog” door J. M. Somer werd uitgegeven door Bosch en Keuning te Baarn. Prijs f 49,50.

Amerika kiest Merit.

Zijn er dan verkiezingen geweest in de Verenigde Staten?

EGO puzzle

Van de puzzle in het juni-juli nummer kwamen geen 25 oplossingen binnen, dus hebben we besloten de oplossingen van de zandloper uit het aug./sept. nummer erbij op te tellen. Eventuele prijswinnaars daarvan maken we bekend in het novembernummer.

Ga bij het onderstaande raadsel als volgt te werk. Verbindt de woorddelen van de voorste rij met die van de achterste rij. De voorste rij staat in de juiste volgorde. De verbindingsletters vormen van boven naar beneden een spreekwoord.

Stuur de oplossing (het spreekwoord) **vóór 5 november a.s.** naar: Ego-redactie, Coornherthuis, Oranje-Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Succes ermee. Vergeet niet de voorkeur voor een boeken- of platenbon te vermelden.

ver - zak
aant - fant
bel - ving
aan - veren
te - tier
op - sa
ing - igen
la - der
spr - bes
ex - ling
he - eren
vaan - gang
ol - tig
ka - ien
del - nel
opl - den
oor - rij
ui - ten
po - inken
kol - aai
aft - gen
be - oeg
on - engen
tac - taan
bew - nen
over - oot
str - en
ge - keloos
ru - rig
mand - men
op - ing
aans - ringen
mond - zen
vee - staan

Verboden toegang

Filmer Lou Brouwers maakte in 1979 voor de KRO de documentaire: Hiroshima is overal. Geïnspireerd door de daarin opgedane ervaringen heeft

U.S. MILITARY INSTALLATIONS
IN THE NETHERLANDS

hij nu een boek geschreven: „Verboden Toegang. Kernwapens in Nederland”. Brouwers beschrijft de voorgeschiedenis, citeert historische kamerdebatten, schetst de Amerikaanse invloeden en doet chronologisch verslag van wat er na 1960 allemaal is gebeurd. Het tweede hoofdstuk gaat over de aanvoer van kernwapens naar ons land: via Rotterdam (?), per vliegtuig (?), Zeeland (?), Zeebrugge (?). Grote geheimzinnigheid. Het derde hoofdstuk gaat over opslag en bewaking van kernwapens in Nederland. Uitgebreide beschrijvingen aan de hand van foto's en plattegronden, van de drie (vermeende) opslagplaatsen Havelte, 't Harde en Volkel. Het rijkelijk geïllustreerde boek bevat verder nog vraaggesprekken en dagboekfragmenten van bij de kernwapenproblematiek betrokken militairen. Keiharde nieuwe gegevens of onthullingen komen in het boek niet voor. Wel veel (geloofwaardige) vermoedens. Desondanks is het verslag van deze speurtocht naar kernwapens in Nederland zeer informatief. Vooral m.b.t. het politieke spel dat wordt gespeeld.

„Verboden toegang” door Lou Brouwers is een uitgave van Uitg. Jan Mets, Soest. Prijs f 22,50.

Wim Hey

vaste prik

het Westen heeft al te lang de les gelezen – de klas is leeg

EGO schiet wel 's in 't verkeerde keelgat

snotapen: de vooroplopers van de mens

premier: kopmannenbroedershoeder

ME: mijn schild ende onbehouwen

te vrede

politiek: strottenhoofdzaak

als vrouwen zich ervoor spannen betekent dat de man achter de wagen

wie precies in wiens naam precies heeft welk belang precies bij een precisieoorlog – precies

't is High Noon zegt iedereen – waarom komen Reagan en Breznev dan niet uit de saloon om 't uit te vechten

soldaat: in de grond een goede kerel

sommige duiven verdienen evenveel als de meeste haviken

mannen maken de dienst

in tegenstelling tot de koekoek hebben de mensen maar één nest; en dat is goed te zien, te horen, te ruiken, te proeven en te voelen

EGO: geloofsafvalbaken

EGO: blijven in je eigen tijd

JE KUNT TEGENWOORDIG NIET VEILIG
MEER OVER STRAAT LOPEN...
AL DIE OVERVALLEN... VERKRÄCHTIN-
GEN EN ANDERE MISDRIJVEN....

... NU KUN JE JE WEL GAAN BEWAPENEN
TEGEN DIT SOORT ZAKEN, MAAR DAN IS
'T EIND ZOEK... IK HEB GEWOON BESLO-
TEN NIET MEER OVER STRAAT TE GAAN!

